

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ

ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА «БАЛАЛАР ҚОЗҒАЛЫСЫ»
(«МЕКТЕПТІҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ» ЖОБАСЫ, «ЖАС ҚЫРАН», «ЖАС
ҰЛАН») ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ҮЙЛЕСТІРУ

Астана 2022

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2022 жылғы 15 қарашадағы № 12 хаттама)

«Орта білім беру ұйымдарында «Балалар қозғалысы» («Мектептің өзі-өзі басқару» жобасы, «Жас қыран», «Жас ұлан») қызметін ұйымдастыру және үйлестіру» Әдістемелік ұсынымдар.– Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2022. – 80 бет

Әдістемелік ұсынымдамада балалар ұйымының мақсаттары, міндеттері мен формалары ұсынылған. Білім алушылардың өз күштері мен мүмкіндіктерін табуға, тұлғалақ құндылықтарын сақтауға тәрбиелеу және балалардың мүдделерін іске асыруды қалыптастырудың әдіс-тәсілдері мен іс-әрекетті ұйымдастыру түрлері баяндалады.

Әдістемелік ұсынымдама жалпы білім беру ұйымдарының тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларына, педагогтеріне, әдіскерлерге, әлеуметтік педагогтерге, сынып жетекшілеріне арналған.

© Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2022

КІРІСПЕ

Балалар қозғалысы не үшін қажет? Сұрақ балалар қозғалысының жағдайларына, себептеріне, оның мәнін білуге қатысты зерттеу әлеуетіне ие. Балалар ұйымдарының құрылуы әрдайым балалар өмірінің тәрбиелік әсерімен қамтудың мемлекеттік және қоғамдық қажеттілігіне байланысты болды. Азаматты тәрбиелеу мақсатында мемлекетке балалар қоғамдық бірлестіктері қажет. Қоғам балалар қоғамдық бірлестіктері арқылы балалардың құқықтарын қорғауға мүдделі. Тәжірибе көрсеткендей балалар ұйымының өзіндік әлеуметтік орны болуы керек. Ол үшін жаһандық мақсаттар, басқа қоғамдық немесе мемлекеттік институттардың функцияларын арттыру маңызды. Балалар ұйымының перспективалық мақсаттары – өз күштері мен мүмкіндіктерін табу, тұлғалақ құндылықтары мен тәсілдерін сақтай отырып, балалардың мүдделерін іске асыруды қалыптастыру.

Олай болса, бүгінгі таңда «балалар қозғалысының трансформациясы» – бұқаралық балалар ұйымының түрлі бағыттағы балалар бірлестіктерінің, «Жас ұлан», «Жас қыран» балалар ұйымдарының (экологиялық, патриоттық, өлкетану, скауттық және т.б.) өсуімен байланысты.

Оқушылар ұйымын қалыптасу мен даму генезисін тарихи-педагогикалық тұрғыдан талдау жалпы балалар ұйымдарының өткені мен болашағы жөнінде, оның әлеуметтік құбылыс негізінде педагогика тарихында өзіндік орны бар. Балалардың қоғамдық ұйымдары – мектептегі (мектептен тыс) оқушылардың шығармашылық-ұжымдық қарым-қатынастарын үйлестіруші, реттеуші және ұйымдастырушы орталық. Осындай орталық бірлестіктер мен ұйымдардың дамуына еркіндік керек. Қазіргі кезеңде ұйымның әрекетіне шектен тыс қатаң педагогикалық бақылау жүргізу ондағы демократиялық құндылықтардың кемуіне әкеліп соғады. Сондықтан «Жас ұлан», «Жас қыран» балалар қозғалысының және мектептегі өзін-өзі басқару ұйымдарының жұмысын жүргізуде жасөспірімдерге еркіндік беріліп, олардың ойымен, пікірімен, өмірлік көзқарастарымен санасып отыру керекпіз.

Әдістемелік ұсынымдамада «Балалар қозғалысы не үшін қажет?» деген сұраққа жауап беруге тырыстық. Әдістемелік ұсынымдаманың бірінші бөлімінде балалар қозғалысының ұғымы, ұйымдардың мәні, мақсаттары, міндеттері ашылады.

Әдістемелік ұсынымдаманың екінші бөлімінде орта білім беру ұйымдарында балалар қозғалыстарын ұйымдастыру мен үйлестірудің әлемдік тәжірибесі зерделенсе, үшінші бөлімде орта білім беру ұйымдарында «балалар қозғалыстарын» («мектептің өзін-өзі басқаруы», «Жас қыран», «Жас ұлан» жобасы) ұйымдастыру және үйлестіру бойынша әдістемелік ұсынымдар беріледі.

1. «БАЛАЛАР ҚОЗҒАЛЫСЫ» ҰҒЫМЫ: ҰЙЫМДАРДЫҢ МӘНІ, МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ

Білім беру ұйымдарында балалар қозғалысының бірнеше түрі бар: кейбір балалар қоғамдық бірлестіктері жасөспірімдердің нақты мүдделері мен қажеттіліктерін қанағаттандыруды басты мақсат деп санайды, ал басқалары жасөспірімге нақты бейіндік қызметті ұсынады: әскери-патриоттық, туристік, экологиялық және т.б., бұлардың қоғамдық маңызы бар, ал басқалары білім алушыларды белгілі бір құндылықтар жүйесіне және көбінесе көп салалы қызметке бағыттайды.

Балалар қозғалысы әлеуметтік тәжірибені жинақтау, құндылық бағдарларын қалыптастыру және өзін-өзі жүзеге асыру үшін біріктірілген балалар мен ересектердің бірлескен әрекеттерін қамтитын әлеуметтік қозғалыстың ажырамас бөлігі. Балалар қозғалысының құрамдас бөліктері – балалар қоғамдық бірлестіктері мен ұйымдары.

Әлеуметтік институттар арасында түрлі балалар бірлестіктеріне ерекше орын беріледі. Балалар қоғамдық бірлестігі өз алдына жаһандық мақсаттар қоя алмайды және бұл қажет те емес. Мұндай ұйымдардың перспективалық ортақ мақсаты бар – балаларға өз күштері мен мүмкіндіктерін қолдануға көмектесу, олардың бет-әлпетін, көзқарастарын сақтай отырып, балалар мүдделерін жүзеге асырудағы вакуумды толтыру. Оның үстіне, бұл мақсат екі жақты: бір жағынан, балалар алдына қойған мақсат ретінде, екінші жағынан, балалар бірлестіктерінің жұмысына қатысатын ересектер алдына қоятын тәрбиелік мақсат ретінде.

Балалар бірлестігі екі жолмен әсер ететін балаға әсер етудің маңызды факторын білдіреді: бір жағынан, ол өзара байытуға, жаңа ұмтылыстарды қалыптастыруға ықпал ете отырып, баланың қажеттіліктерін, мүдделерін, мақсаттарын қанағаттандыру үшін жағдай жасайды; екінші жағынан, өзін-өзі шектеу және ұжымдық таңдау, әлеуметтік нормалармен, құндылықтар негізінде тәрбиелеу арқылы жеке тұлғаның ішкі мүмкіндіктерін қалыптастыратын әлеуметтік бағдарламалар. Балалар бірлестігі баланың мүдделерін, құқықтарын, қадір-қасиетін, бірегейлігін қорғай отырып, қорғаныс функцияларын орындайды[1].

Балалардың қоғамдық ұйымы келесі міндеттерді шешеді: білім алушылардың өзін-өзі жүзеге асыруға деген табиғи ұмтылысына ықпал ету, олардың әртүрлі мүдделерін қанағаттандыру, әлеуметтік рөлдер мен мұраларды игеруге дайындығын қалыптастыру. Балалардың қоғамдық ұйымында міндетті түрде растайтын құжат – мақсаттары, міндеттері, ережелері, құрылымы, тұрақты мүшелік, өзін-өзі басқару органдары, сайланбалы лауазымдар көрсетілген жарғы болады. Сонымен қатар, балалар қоғамдық ұйымы ұйымға енгізілген әр білім алушының мақсаттарын, міндеттерін, құқықтарын мен

міндеттерін орындауға бағытталған балалар құрылымдарының жүйесіне негізделген.

Балалар бірлестігіндегі әлеуметтену процесі, әрине, мүдделер қауымдастығы, балалар мен ересектердің бірлескен қызметі болған кезде тиімді болады. Бірақ бірлестіктің тіршілік формаларын таңдаудағы басымдық, бір топтан екінші топқа, бір микроколлективтен екінші топқа еркін ауысу, өз бағдарламаларын жүзеге асыру үшін қауымдастықтар құру мүмкіндігі балалар үшін жасалуы керек. Әр түрлі топтарға, компанияларға, командаларға бірігіп, көбінесе ересектердің қатысуымен балалар өз күштерін түрлі іс-шараларда нақты мақсаттарға жетуге бағыттайды.

Балалардың қоғамдық бірлестіктерінің қызметі туралы неғұрлым сындарлы түсінік алу үшін кестеде әр түрлі ғалымдардың тұжырымдамалары ұсынылды:

Автор	Балалар қоғамдық бірлестіктері туралы анықтамалар
Т. В. Трухачев	Әлеуметтену мен тәрбиенің негізгі тетіктерін қолданатын тәрбие ұйымы
А. В. Волохов	Жарғы (және басқа құжаттар) негізінде ерікті дербес, өзін-өзі басқаратын, бірігушілердің мүдделерін іске асыру және қорғау жөніндегі бірлескен қызмет үшін құрылған балалар мен ересектердің тең құқылы бірлестігі
Е. В. Титов	Қандай да бір әлеуметтік идеяны (мақсатты) іске асыру үшін құрылатын, оның қызметін реттейтін Жарғыда немесе өзге де құрылтай құжатында белгіленген нормалар мен қағидалар, айқын құрылымы және тіркелген мүшелігі бар әуесқой, өзін-өзі басқаратын балалар қоғамдық бірлестігі
Р. А. Литвак	Баланың жеке бағдарлануына ықпал ететін нақты ұйымдастырушылық құрылымы бар нақты мақсатты бірлесіп жүзеге асыратын балалар мен ересектердің ерекше әлеуметтік-педагогикалық тобы
Л. В. Алиев	Балалар қоғамдық ұйымында, әдетте, ересектер қауымдастығы, мемлекеттік құрылымдар құратын әлеуметтік, идеологиялық бағыт айқын көрінеді
Д. И. Фельдштейн	Балалардың қоғамдық ұйымдары балалардың әлеуметтік дамуы мен әлеуметтік жұмыс мүмкіндіктері шектеулі арасындағы қайшылықты жоюға арналған
А. В. Мудрик	Балалар мен жасөспірімдердің қоғамдық ұйымдары әлеуметтік-педагогикалық жобаларды жүзеге асырады, өйткені "олар өздігінен пайда болмайды, бірақ ересектердің және (немесе) үлкендердің арнайы ұйымдастырушылық жұмысының өнімі болып табылады"

Жоғарыда келтірілген анықтамаларды қорытындылай келе, балалардың қоғамдық ұйымы өзінің өмір сүруімен оқушылардың өзін-өзі жүзеге асыруға, әртүрлі мүдделерді қанағаттандыруға, әлеуметтік рөлдер мен әлеуметтік-мәдени мұраны игеруге дайын болуға деген табиғи ұмтылысына ықпал етеді деп айтуға болады.

Балалар қозғалысы (бірлестік, ұйым) психологиялық категория ретінде қарастырылуы мүмкін. «Балалар қозғалысы», «бірлестік», «ұйым» ұғымдары жеке тұлғаны жүзеге асырудың психологиялық механизмдерін, сондай-ақ психологияның, атап айтқанда әлеуметтік психологияның саласы болып табылатын топтық өзара әрекеттестіктің психологиялық ерекшеліктерін көрсетеді. Осы позициялардан балалар қозғалысы жасөспірімнің жеке басының қалыптасуы мен дамуының психологиялық ортасы ретінде қарастырылады; баланың өзін жайлы сезінетін ортада өзін-өзі ашу мүмкіндігі; балалардың бірігу қажеттілігін қанағаттандыру тәсілі, өзін-өзі қорғау, өзін-өзі растау, өзін жеке тұлға ретінде анықтау мүмкіндігі; шағын топ – еркін қалыптасатын ұйымдық құрылымы бар әлеуметтік-психологиялық қауымдастық, «ересек-бала» демократиялық иерархиясы және белсенді жеке әлеуметтік қатынастар, олардың мазмұны топ ішіндегі өзара әрекеттесуді қалыптастыратын рөлдерде жүзеге асырылады.

Балалардың қоғамдық қозғалысын (бірлестік, ұйым) педагогикалық категория ретінде қарастыруға болады (педагогика шеңберінде, атап айтқанда әлеуметтік педагогика және оның объектісі – әлеуметтік тәрбие). «Балалар қозғалысы», «Бірлестік», «Ұйым» анықтамаларында әлеуметтік мағыналар басым. Балалар қоғамдық бірлестігі – бұл өз іс-әрекетінің басқарылуымен, белгілі бір дәрежеде дамуымен сипатталатын балалардың (балалар мен ересектердің) бірлестігі, белгілі бір формада және белгілі бір дәрежеде мақсатты педагогикалық әсерге ұшырайды.

Балалар қоғамдық бірлестігі мынадай маңызды міндеттерді объективті түрде шешеді: балаларды әлеуметтік өмірге, қоғамның әлеуметтік практикасына олар үшін мүмкін болатын деңгейде қосу; балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеу олардың қажеттіліктерін, мүдделері мен сұраныстарын қанағаттандыру, балаларды қорлайтын әлеуметтік ортаның жағымсыз әсерлерінен құқықтарды, қадір-қасиет пен мүдделерді қорғау [2].

Бүгінгі цифрлық білім беру жүйесіндегі педагогикалық анықтамалар балалар бірлестігі (ұйымы) арнайы «қоғамдық тәрбие жүйесінің элементі» ретінде қарастырылады. Олар: қауымдастықтардың әртүрлілігі, демократия, жасөспірімдер мен ересектердің әртүрлі мүдделерін қанағаттандыруға бағдарлану; балалар қоғамдық ұйымы әлеуметтену мен тәрбиенің негізгі тетіктерін қолданатын «тәрбиелік ұйым» ретінде анықталады. Балалар ұйымын әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық шындық – білім беру субъектісі ретінде қарастырады.

Тәрбие субъектісі ретіндегі балалар қозғалысының мамандары, оның пікірінше, мынаны тұжырымдайды: баланың жеке өсуі мен дамуына деген қажеттіліктің табиғи-табиғи көрінісінде; баланың құрдастарымен және ересектермен өзара іс-қимылындағы ерекше субъективті-объективті позициясында; балалардың көркемөнерпаздығын ұйымдастырудың нақты түрінде, бастамасы-құрдастар қауымдастығы; балалардың бос уақытын ұйымдастыру – олардың өмірлік ортасы жеке өмірлік тәжірибе жинаудың тиімді құралы ретінде.

Балалар қоғамдық ұйымының әлеуметтік педагогикалық құбылыс ретіндегі сипаттамалары:

- Әлеуметтік институт ретінде балалар қоғамдық ұйымы баланы кең әлеуметтік байланыстарға баулиды, ол балалық шақ пен қоғам арасында делдалдық позицияны ұстанады. Оның мәнін анықтайтын балалар қоғамдық ұйымының әлеуметтік әлеуеті – балалар қоғамдық ұйымы сапалы жаңа авангардтық әлеуметтік құндылықтарды, бастамаларды, жас ұрпақтың эксперименттерін біріктіреді. Бір жағынан, балалар қоғамдық ұйымдары бекітілген тұлғаның қажеттіліктерін қанағаттандыруға, екінші жағынан қоршаған шындықты өзгертуге, қоғамдық қатынастарды жақсартуға бағытталған [3].

- Балалар қоғамдық ұйымы тәрбие институты ретінде жасөспірімдердің өзін-өзі көрсетуі үшін мүмкіндіктер ашады, басқа білім беру ұйымдарында толыққанды дамып, өсіп келе жатқан тұлғаның әлеуметтік тәжірибесінің тараптарын қалыптастыруға ықпал етеді [3].

- Балалардың қоғамдық ұйымындағы тәрбие кеңістігінің маңызды сипаттамасы оның құрдастарының бір-біріне әсер етуі. Тәрбиелік функция балалардың өз мақсаттарына айналатын әлеуметтік қатынастарды дамыту арқылы жүзеге асырылады және олардың жеке өсуіне ықпал етеді.

- Балалар қоғамдық ұйымы үшін іс-шаралардың нысаналы белгілері маңызды [4].

Нақты анықталған мақсат қызметтің мазмұны арқылы жүзеге асырылады және білім беру ұйымының мазмұны оның қоғамдық бағыты болып табылады. Онда өсіп келе жатқан тұлғаның қажеттіліктері мен құндылықтары жүзеге асырылады, оның дамуға деген ұмтылысы – бұл өзін-өзі растау қажеттілігі азамат ретінде және онымен байланысты қоршаған ортаны өзгерту қажеттілігі. Бұл баланың қоғамдық ұйымда болуымен байланысты.

Балалардың қоғамдық бірлестіктерінің айрықша ерекшелігі – өз идеологиясының болуы. Мұндай идеология, К.Д.Радинаның пікірінше, гуманизм идеологиясы болуы керек [5].

Балалардың қоғамдық ұйымы балаларға ұйымның қызметіндегі өз ұстанымын, достарымен, көшбасшыларымен қарым-қатынасын, өзіне деген көзқарасын рефлексиялық бағалауға мүмкіндік береді. Жасөспірім бойында өзін-өзі тануды, өзін-өзі бағалауды дамыту қажеттілігі, оны басқа адамдармен бағалау қажеттілігі қалыптасқан. Ұйымға кіре отырып, балалар өз өмірлерінің моральдық бағдарларын өз еркімен қабылдайды. Олар ұйымның заңдарында, өсиеттерінде, әдет-ғұрыптарында көрініс береді. Бұл нормаларды балалардың өздерінің жасауы, оларды ұстануы, оларды жүзеге асыруымен байланысты мәселелерді талқылау – интроспекция мен рефлексияның негізі.

Балалардың қоғамдық ұйымының маңызды белгісі – шығармашылық сипат. Әлеуметтік рөлдердің алуан түрлілігінің арқасында балалар әртүрлі басқару қызметіне қосылады, объектінің кім екенін анықтау өте маңызды.

Өзін – өзі басқару – бұл бірлескен қызмет немесе басқа адамдар. Егер бұл іс-әрекет және белсенділер оған жауапты болса, ал ұжым олардан талап етсе, онда қоғамдық ұйым болады [6].

Балалар қоғамдық ұйымының маңызды сипаттамасы ересектер мен балалардың осы ұйымдардың мүшелері болып табылатын ересектермен диалогтық қарым-қатынасқа негізделген қатынастары. Ересектер бірлескен іс-шараларға серіктес ретінде қатысады, балаларға жаңа әлеуметтік тәжірибені түсінуге, әлеммен өзара әрекеттесудің заманауи әдістерін жасауға, құндылықтар жүйесінде бағдарлауға көмектеседі. Серіктестік ынтымақтастық, бірлескен шығармашылық, әлеуметтік құнды қарым-қатынастардың қатысуы мен құрылуы негізінде құрылады.

Осылайша, балалар қоғамдық ұйымы ғылыми категория ретінде әлеуметтік, психологиялық және педагогикалық мағыналарды қамтиды.

Олар жалпы ұғымда – балалар қозғалысы, ал түрлерде – бірлестік, ұйым. Балалар қозғалысының негізгі категориялары балалардың табиғи белсенділігі идеясынан, олардың жасөспірім өзін-өзі қорғау, өзін-өзі анықтау, өзін-өзі растау құралын көретін құрдастарымен бірігуге деген табиғи ұмтылысынан туындайды[7].

Мектептегі балалар ұйымдарының білім алушының өміріне әсері:

- білім алушылардың өз еріктерімен құрылған және педагогтердің қолдауына ие болған ұжым мен топтардың, бірлестіктердің жоспарлы, мақсатты түрде қоғамға пайдалы әрекет жасауы – жалпы балалар ұйымының кешенді тәлім-тәрбие кеңістігін орнатады;

- мектептегі оқушылар ұйымының тарихи-педагогикалық тұрғыдан терең зерттеу жаңа заман жағдайындағы балалар мен жастар ұйымдарындағы тәрбие мәселелеріне жаңаша және оңтайлы педагогикалық көзқарас қалыптастырады[8].

Жас ұрпақтың бойында өз отанын сүйетін, ұлттық дәстүрлерді сақтайтын, татулық пен ынтымақтастық қасиетін қастерлейтін, қоғамға пайдалы еңбек ететін жоғары мәдениетті, парасатты, толерантты және білімді тұлға қалыптастыруда балалар қоғамдық ұйымдарының атқаратын маңызы зор.

2. ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА БАЛАЛАР ҚОЗҒАЛЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ МЕН ҮЙЛЕСТІРУДІҢ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Бүгінде мемлекет білім беру ұйымдары арқылы әлеуметтік белсенді азаматтарды тәрбиелеуге ұмтылуда. Ал бұл мақсатқа жетудің ең тиімді жолы – білім алушылардың өзін-өзі басқару ұйымын ұйымдастыру.

Білім алушылардың өзін-өзі басқару ұйымының негізгі мақсаты – білім алушылардың мектепті басқаруға қатысу құқықтарын жүзеге асыру, ұйымдастырушылық қабілеттерін дамыту, өз бетімен шешім қабылдай алатын, жауапты, дербес таңдау жасауға дайын, белсенді өмірлік ұстанымы қалыптасқан өзін-өзі жетілдіруге, өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі көрсетуге ұмтылатын тұлғаны тәрбиелеу.

Білім алушылар үшін өзін-өзі басқару – ол бос уақытын тиімді және үнемді пайдалану, жаңа бастамаларына қолдау мен дамытудағы көмек. Сондай-ақ, балалар ұжымын біріктіру және барлық жастағы топтардың қарым-қатынасын қалыпқа келтіру үшін қажетті жағдай жасау.

В.И. Бочкареваның пікірінше «Оқушылардың өзін-өзі басқаруы – бұл оқушылар тобының өмірін ұйымдастырудың нысаны, олардың әлеуметтік маңызды мақсаттарға жету үшін шешімдер қабылдау және жүзеге асырудағы дербестігін дамытуды қамтамасыз ету».

Білім алушылардың өзін-өзі басқару ұйымының негізгі міндеттері:

- жеке тұлғаның жан-жақты дамуына жағдай жасау;
- білім алушылардың қызығушылықтарын қолдау және дамыту;
- білім алушылардың әртүрлі салалдағы қабілеттерін жүзеге асыруға көмектесу;
- білім алушылардың құқықтары мен бостандықтарын әлеуметтік қорғау;

Мектептің өзін-өзі басқару органдарының қызметін ұйымдастыру кезінде келесі принциптерді басшылыққа алынады:

- теңдік принципі;
- ашықтық және жариялылық принципі;
- демократиялық принцип;
- заңдылық принципі;
- мақсаттылық принципі;
- адамгершілік принципі;
- алқалылық және тұлғалық принцип;
- кеңес және келісім принципі;
- еркіндік және өзіндік белсенділік принципі;
- сын және өзін-өзі сынау принципі;
- өкілеттіктерді бөлу принципі;
- жауапкершілік принципі[9].

Өзін-өзі басқару ұйымына қазіргі таңда білім алушылардың қызығушылығы төмен. Себебі, мектептегі білім алушылар өз құқықтарын

білмейді және олардың таңдауларының мектеп өміріне әсер ете алатынына күмәнмен қарайды. Сондықтан білім алушылардың көпшілігі өзін-өзі басқару ұйымына қызығушылық танытпайды[9]. Олардың қызығушылығын арттыру үшін қандай мотивация бере аламыз?

Шетелдік үлгіні алатын болсақ, АҚШ мектептеріндегі балалар ұйымдары. Американың білім беру жүйесі еркіндік, ашықтық принциптеріне негізделгені белгілі. Мысалы, АҚШ-та оқушылар мектеп бюджетіне араласа алады екен. Яғни, мектеп директоры (principle) бірлескен бюджет бойынша алынған қаржыны қалай жұмсау қажеттігін, «Мектепке не жетіспейді?», «Ақшаны тиімді жұмсау үшін оған не сатып алған дұрыс?» деген сияқты сұрақтармен әр оқушының электронды почтасына сауалнама жіберіп, сіздің ойыңызды білігіміз келеді деп хат жолдайды. Бұл біріншіден әр оқушының пікірінің маңыздылығын айқындап тұр. Екіншіден, оқушының жауапкершілікті сезінуге тәрбиелейтіндей және қаржылық сауаттылықты арттырудың да бір тәсілі болса керек. Тағы бір мысал келтіретін болсақ, аптаның бір күнін «Сөмке, рюкзак ұстамайтын күн» ретінде белгілеп, оның орнын алмастыратын басқа нәрселер (қорап, шелек, жәшік, микроволновка т.б.) ұстап келу дәстүрі бар. Сондай ақ, дәстүрлі түрде «Пижама күні» өткізіледі. Мектеп директорынан бастап мұғалімдеріне дейін пижамамен келеді. Балалар бұл күні сабақ оқымайды, сабақта тәттілер жеп, ертегі тыңдайды, кино көреді. Мұғалімдер бұл күн бір тоқсан бойы сабақ оқыған баланың каникулға шығар алдында рахаттануы және еркіндігін, креативті ойлауын, өмірді қиындатпай қабылдауын қалыптастыру деп түсіндіреді. Америка мектептерінде осындай ерекше күндер жиі болып тұрады.

АҚШ-тағы жастар ұйымдары әр түрлі. Ең үлкені – «4-Н мемлекеттік бағдарламасы», содан кейін федералды, жеке скауттық қозғалыс топтары: Американың скауттары (BSA) және АҚШ-тың Скаут қыздары(GSUSA). Скаутингтен алынған тағы бір кішігірім топ, бірақ бірлескен оқу – бұл CampFire . Кішігірім скауттық топтарға ұлдарға арналған христиандық trail life USA ұйымдары қызмет атқарады[9].

Американдық скауттар ұйымы. Чикаго 1910 жылы 8 ақпанда 1916 жылы құрылған. Скауттар қозғалыс мақсаттары мен міндеттерін – жастардың физикалық, психикалық және рухани дамуын бекітетін жарғы қабылдады. Скауттар жүйесі бойынша тәрбие ойын-сауық ойындары, дене шынықтыру жаттығулары мен жарыстар, әскери өмір туралы әңгіме барысында өтеді.

Бүгінде бұл АҚШ-тағы ең ірі жастар ұйымдарының бірі. Онда шамамен 2,7 миллион жас және 1 миллионнан астам ересек еріктілер бар. 1910 жылдан бастап оның мүшелері 110 миллионнан астам американдықтар болды. Қозғалыс жас ерекшеліктеріне байланысты үш топқа бөлінеді: 8-10 жас, 11-13 жас және 13 жастан асқандар. Әрбір скауттық ұйымның өз заңдары, символикасы, туы мен галстугі бар. Бірақ бәрін біріктіретін бір ұран бар: «Бәріне дайын бол!».

Қытай тәжірибесі

Қытай пионер ұйымы. 1949 жылы Мәдени революция кезінде құрылды /1966-1978/ жойылды, оның орнына «қызыл сарбаздар» отрядтары құрылды. 1978

жылы реформа және ашықтық саясаты аясында Дэн Сяопина қайта құрылды. Қазіргі уақытта 6 мен 14 жас аралығындағы 150 миллионға жуық оқушыны біріктіреді. Пионерлер түрлі спорттық және мәдени іс-шараларға қатысады, мұқтаж жандарға көмек көрсетудің түрлі акцияларын ұйымдастырады. Пионерлердің символы – бес бұрышты жұлдызы бар қызыл жалау, қызыл галстук[10].

Куба мемлекеті

Көтерілісшілердің пионерлер одағы 1961 жылы 4 сәуірде құрылды, бір жылдан кейін ұйым Кубаның пионерлер одағы болып өзгертілді. 1977 жылы Одақ пионер ұйымына айналды. Хосе Марти/Испаниядан азаттық қозғалысының жетекшісі Кубаның ұлттық батырын еске алу/. Қазіргі уақытта ұйымда 1,5 миллионнан астам оқушы бар. Ұйым үш топқа бөлінеді. Бірінші сыныптан үшінші сыныпқа дейінгі пионерлер көк галстук тағады. Төртінші және алтыншы сынып оқушылары деп аталатындарға жатады. «Хосе Мартидің бірінші деңгейі», олардың айрықша белгісі – Қызыл галстук. Жетіншіден тоғызыншы сыныпқа дейінгі пионерлер «Хосе Мартидің екінші деңгейіне» кіреді және төсбелгілерін тағады. Тікбұрышты белгішенің оң жағында – Куба туының қызыл-ақ-көк үш түсі белгіленген. Ұйымның негізгі міндеттері – оқушыларға Отанға деген сүйіспеншілікті, жауапкершілік сезімін және оқуға деген қызығушылықты ояту. Кубалық пионерлердің ұрандары – «Пионерлер коммунизм үшін! Пионер отрядтары ауылшаруашылық және қоғамдық жұмыстарға көмектеседі, спорттық және мәдени шараларға қатысады[10].

Польша мемлекеті.

Харцер одағы. 1918 жылы 1 қарашада құрылған, 6 мен 25 жас аралығындағы 95 мың бала мен жастарды біріктіреді. Одақтың мақсаты – «жергілікті, ұлттық және халықаралық қауымдастықтарға және қоғам өмірінің барлық салаларына қатысатын жауапты және белсенді азаматтарды» тәрбиелеу. Жас ерекшеліктеріне байланысты үш топқа бөлінеді, олардың әрқайсысы үшін бейресми білім беру және көшбасшылық оқу бағдарламалары өткізіледі. 6 жастан 10 жасқа дейінгі балалар үшін барлық бағдарламалар ойын түрінде, 13 жастан 16 жасқа дейінгі жасөспірімдер үшін – командалық жарыстар түрінде, 25 жасқа дейінгі жастар үшін Польша мен шетелге таныстыру сапарлары ұйымдастырылады[11].

Жапонияда «Ұлттық Скауттар қауымдастығы» ашылғаннан кейін бірден Скауттар қауымдастығы жастар мен жасөспірімдер арасында өте танымал болды. Жасөспірімдерге арналған негізгі іс-шаралар ойын түрінде өтті, бірақ оларда әрдайым оқу компоненті болды. Барлық іс-шаралардың мақсаты парыз сезімін, өз халқына, өз еліне деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу болды. Бағдарламаларды ұйымдастырушылар қатысушыларға физикалық тұрғыдан нығайтуға және өмір жолындағы қиындықтар мен кедергілерден қорықпауға көмектесті.

Күншығыс елінің алғашқы жастар ұйымдарының бірі – ұлттық Скауттар қауымдастығы. Ол 1922 жылы құрылды.

Жапониядағы Скауттар Қозғалысы біртіндеп дамып келеді және жастардың әлеуметтік білімінде өзі үшін тұрақты орынға ие болды. Жапонияның Скауттар қауымдастығының мақсаты – жастарға мықты, икемді, өзін-өзі бағалайтын батыл бола алатын жауапты рухани азамат болуға көмектесу.

Жапонияның мемлекеттік жастар саясаты жауапкершілікті нақты бөлуге, барлық мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіруге және олардың жастармен жұмыста, жастар саясатын іске асыруда әлеуметтік, саяси және қоғамдық құрылымдармен өзара іс-қимылына қызығушылық тудырады.

Жапонияның ең танымал жастар ұйымдары туралы жалпы ақпаратты Ұлттық жастар Даму Ассамблеясы мен Жапонияның ұлттық жастар ұйымдары кеңесі – жастар ортасындағы ұлттық саясатты үйлестіретін ұйымдар шығарған жинақтардан алуға болады. Жапонияның жастар ұйымдарының Ұлттық Кеңесі Жапонияның 40 негізгі ұйымын бөледі, жастар дамуының Ұлттық Ассамблеясы қыздар мен ұлдарды біріктіретін 9 ұйымды, 19 негізгі жастар ұйымын, қызметі жастар қозғалысының проблемаларымен байланысты 5 ұйымды атайды. Бұл ретте Жапонияда жарияланған дереккөздер негізінде 15 мемлекеттік ұйым деп аталатынын атап өткен жөн, олардың ішінде басқару және Үйлестіру агенттігі, Ұлттық полиция агенттігі (басқармасы), ғылым және технологиялар агенттігі, қоршаған ортаны қорғау агенттігі, Әділет министрлігі, Сыртқы істер министрлігі, Білім Министрлігі, денсаулық сақтау және әл-ауқат министрлігі, Ауыл шаруашылығы, ағаш өңдеу және балық шаруашылығы министрлігі, Көлік министрлігі, Байланыс және телекоммуникация министрлігі, Еңбек министрлігі, Құрылыс министрлігі, Қызметі жастар ұйымдарын дамыту мәселелерімен байланысты Ішкі істер министрлігі мен Жоғарғы Сот.

Жастар – болашақтың басты кейіпкері, сондықтан Жапонияның жастар саясатының міндеті жастарға азаматтық қоғамның толыққанды мүшесі болуға көмектесу, сондай-ақ әрбір жас адамның жеке басының даму жолындағы кедергілерді жою қажет.

Жапонияда жас ұрпақты тәрбиелеу жағдайларын жақсарту және балалар мен ата-аналардың бірлескен қызметін қолдау мақсатында «Ұлттық балалар жоспары» жүзеге асырылуда, оның шеңберінде спутник арқылы таратылатын «балалар хабар тарату станциясы», бүкіл ел бойынша орналастырылатын «балалар орталықтары» жүйесі, «балалар ауылы – тәжірибе» «табиғатпен байланыс» және «балалармен сөйлесейік» ұлттық науқаны ұзақ мерзімді жобасы сияқты түрлі бағдарламалар іске асырылуда[11].

Жапонияда жастардың әлеуметтік жағдайын жақсарту саясатына ерекше назар аударылады. Жастардың БАҚ пен интернеттегі қажетсіз материалдарға қол жетімділігін шектеу мақсатында түрлі корпорациялармен жұмыс жүргізілуде. Балалар жезөкшелігіне тыйым салуды және балалар порнографиясын таратуды қатаң бақылауды жүзеге асыру бойынша шаралар жүзеге асырылуда. Оқушылар мен жүргізушілерді жастардың қатысуымен болатын жол – көлік оқиғаларының санын азайту және қоршаған ортаға

келтірілетін залал деңгейін төмендету мақсатында Қауіпсіз қозғалыс ережелеріне оқыту кеңейтілуде.

Ресей тәжірибесі. XX ғасырдың 90-шы жылдары Ресейде балалар (пионер) және жастар (комсомол) ұйымдарының ыдырауы нәтижесінде барлық бұрыннан бар білім беру бағдарлары, құндылықтары мен мұраттары бұзылып, соның нәтижесінде балалар мен жастар арасындағы жағымсыз көріністер толқыны күрт өсті.

Бүгінгі таңда Ресей Федерациясы Үкіметінің тәрбие, озық педагогика және психология саласындағы сенімді әрекеттерінің нәтижесінде, елдің көптеген аймақтарындағы орта және жоғары білім беру ұйымдарының жұмысы балалар қозғалысы күшіне еніп, балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының мазмұны мен әдістемесі бойынша әр түрлі формаларға ие болды. Біздің еліміздегі және қоғамдағы реформалар жылдары қазіргі Ресейдің нақты құбылысы ретінде танылған балалар қозғалысындағы жағдайды өзгерткенін атап өткен жөн.

Қазіргі уақытта Ресейде әртүрлі формадағы көптеген балалар қоғамдық бірлестіктері жұмыс істейді. Аумақтық қамту бойынша Бүкілресейлік, аймақаралық және жергілікті бірлестіктерді атауға болады. Мектептер базасында балалар ұйымдары кең таралған: оқушылар комитеттері, одақтар, «республика» қауымдастықтары және т.б.

Ресейдегі балалар бірлестіктерін олардың қызмет бағыттары бойынша шартты түрде бөлуге болады[12]:

- *Пионер қозғалысы.* Үздік пионерлік дәстүрлерді жалғастырады және дамытады: ұжымдық шығармашылық қызмет, ұжымдық және кадрлар даярлау жүйесі және т.б. қазіргі түрінде оны халықаралық пионер ұйымдарының одағы, «Пионер Достығы» аймақаралық ұйымы, аймақтық, жергілікті жаңартылған пионер ұйымдары, жеке жасақтар мен отрядтар жұмыс істейді.

- *Скауттық қозғалыс.* 1990 жылы шетелдік ұйымдардың қолдауымен Ресейдегі скауттар қозғалысының жандануы басталды. Алайда, Скауттар екіге бөлінді: қазіргі уақытта үш Бүкілресейлік скауттық ұйым – ресейлік барлау скауттарының Ұлттық Ұйымы, Бүкілресейлік ұлттық скауттық ұйым және ресейлік скауттық навигаторлар қауымдастығы қатар жұмыс істейді. Олар формасы, идеологиясы, жұмыс әдістемесі және құрылымдық ұйымдастырылуы бойынша ерекшеленеді.

- *Тарихи-мәдени және туристік-өлкетану бірлестіктері.* Олардың қызметі отандық мәдениеттің дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын жаңғыртуға, ел тарихын зерттеуге, салауатты өмір салты тәжірибесін игеруге, өлкетану экспедицияларына бағытталған. «Массолит», «Юные за возрождение Петербурга», программами «Путь к истокам», «Родники» сияқты ұйымдармен ұсынылған.

- *Әскери-патриоттық қозғалыстар* елдегі халықтың жауынгерлік және батырлық дәстүрлерін зерделеуге және жаңғыртуға, жастарды әскерде қызмет етуге дайындауға, азаматтық және патриоттық тәрбиеге бағытталған. Қозғалысты іздестіру бірлестіктері мен отрядтары, әскери-патриоттық

бірлестіктер мен ұйымдар, «Стяг» әскери-патриоттық клубтар қауымдастығы, жас десантшылар, шекарашылар клубтары, «Зарница», «Орленок», «Перекоп» және т.б. жанданған әскери-спорттық ойындарға қатысушылардың штабтарын ұсынады.

- *Экологиялық бірлестіктер* табиғатты қорғау және экологиялық білім берумен айналысады. Бүгінгі таңда Ресейде аймақтық және жергілікті балалар экологиялық ұйымдары кең таралған. Ресей Федерациясының Табиғи ресурстар министрлігінің қолдауымен «Экологиялық достық» балалар телекоммуникациялық жобасы құрылған.

- *Әлеуметтік-оңалту және еріктілер ұйымдары* – ерікті, қайырымдылық қызметпен, мүгедектерге, ардагерлер мен жетімдерге көмек көрсетумен айналысатын қоғамға қызмет етуге бағытталған қозғалыстардың ауқымы кең.

- *Кәсіби даярлық бірлестіктері* – кәсіби мансап құруға бағытталған. Бұл жас журналистер, сән, театр, ұшқыштар, географтар, ғарышкерлер және т.б. балалардың экономикалық ұйымдары – мысалы, «Балалар бизнес-клубы» аймақаралық қоғамдық ұйымы, «Жас кәсіпкерлер» одағы, балалар банктері және т.б.

- *Діни балалар бірлестіктері* – қызметі өскелең ұрпақты рухани-адамгершілік тәрбиелеуге бағытталған ұйымдар. Мысалы, бұл «Вестники», «Братство православных следопытов» және т.б.

Сонымен қатар, мамандар балалардың спорттық қоғамдық бірлестіктерін, бос уақытты өткізетін бірлестіктерді (қызығушылықтары бойынша әуесқой үйірмелер, қарым-қатынас клубтары, заманауи музыка әуесқойлары және т.б.), сондай-ақ балалардың халықаралық, федералды, аймақтық әлеуметтік-білім беру бағдарламаларына қатысуы үшін құрылған уақытша қоғамдық бірлестіктерді ерекше бағалайды.

Ресейдегі Жаңа балалар бірлестігінің идеясы

2022 жылғы 19 мамырда Мемлекеттік Думаға «үлкен өзгеріс» ресейлік балалар мен жастар қозғалысы туралы Заң жобасы енгізілді. Бастаманың авторлары төменгі палатаның барлық саяси фракцияларының өкілдері, сондай-ақ Ресей Федерациясы Кеңесінің сенаторлары болды. Құжаттың жобасына сәйкес, осы «қоғамдық-мемлекеттік жалпыресейлік қозғалысқа» алты жастан бастап оқушылар, сондай-ақ колледждер мен техникумдардың білім алушылары қатыса алады. Олардың тәрбиесі мен бос уақытын ұйымдастыруды қозғалысқа қатысатын ересек тәлімгерлер жүзеге асырады. «Үлкен өзгерістің» мақсаты балалар мен жастардың мүддесі үшін мемлекеттік саясатты жүргізуге, балаларды тәрбиелеуге, олардың кәсіби бағдарлануына және бос уақытын ұйымдастыруға жәрдемдесу, олардың жан-жақты дамуы мен өзін-өзі жүзеге асыруы үшін мүмкіндіктер жасау болды. Қазір Ресейде балалар ұйымында 18 миллионға жуық оқушы бар.

Ресейдегі біріңғай мектепшілік балалар қозғалысы

Өскелең ұрпақтың тұлға ретінде қалыптасуы үшін тәрбиелеу қазіргі қоғамның басты міндеттерінің бірі.

Балалар қозғалысы – өзін-өзі ұйымдастыру, мемлекетке, қоғамға деген қарым-қатынасын ұйымдастыру, қоғамдағы өз статусын қалыптастыруға бағытталған түрлі ұйымдардың іс-әрекеті.

Балалар қозғалысы – ортақ мақсат пен құндылықтар негізінде, балалардан немесе балалар мен ересектерден құралған топтардың, бірлестіктердің жаңғыруы, қалыптасуы, таралуы.

Балалар қозғалысы баланың қабілеттерінің ашылуына, тұлғалық қасиеттерін жүзеге асыруына, өзінің ерік-жігерін еркін қолдануына жайлы жағдай жасайды.

Балалар қозғалысы қоғамның демократиялық мәдениетін қалыптастыру негіздерінің бірі. Бұл тұрғыда, негізгі элементтері адамдар, олардың қарым-қатынастары мен байланыстары, бірлестіктері болатын әлеуметтік жүйе.

Балалар қозғалысының мақсатын екі аспектіде қарастыруға болады. Бір жағынан, бұл балалардың өздеріне қойған мақсаты және оны қызықты өмірдің болашағы ретінде анықтауға болады. Екінші жағынан, балалар ұйымын құрған ересектердің алдына қойған тәрбиелік мақсаты. Ол балалардың бойында белгілі бір әлеуметтік тәжірибені байытуға, бейімділігін қалыптастыруға балалардың бір-бірімен, отбасымен, ересектермен, қоғамның басқа топтарымен, ең алдымен мектеп, табиғатпен, мемлекетпен нақты қарым-қатынасын пайдаланудан тұрады. Бала әрекеттерінің басында әрдайым ойын тұрады. Өйткені, балалар ұйымын басқалардан ерекшелендіретін де осы.

Балалар қозғалысын дамытудың мақсаты – баланы шынайы, әлеуметтік маңызы бар шығармашылық жұмысқа тарту, сөйтіп оның есейіп, жалпы адамзаттық құндылықтарға қосылуына ықпал ету[13].

Балалар ұйымының ерекше маңыздылығы қатысушылардың әрқайсысына өзін тұлға ретінде сезінуге көмектесуімен анықталады. Қарым-қатынас – мектепте мұғалім мен оқушы, отбасында ата-аналар мен балалар, яғни басшы мен басқарылушы рөлдерде болады. Балалар ұйымында бала тең адамдар арасында тең дәрежеде әрекет етеді. Мұнда ол өзі сияқты бір іске құмар, қызығушылық танытатын құрбыларын табады. Бұл олардың өз қасиеттеріне, қабілеттеріне, өзінің әлеуметтік маңызы туралы объективті түсініктерінің қалыптасуына ықпал етеді. Осындай ұйымдық жұмыстардың негізінде жатқан тәрбие – «әлеуметтену мен даралану бірлігі».

1. Бірыңғай мектепшілік балалар қозғалысы мақсаты мен міндеттері

Білім беру процесінің тиімділігін арттыру үшін (бірыңғай мектеп оқушылары қозғалысы) ұсынуға болады, өйткені бұл оқу іс-әрекеті субъектілерінің күш-жігерін біріктіруге ықпал ететін жүйелі тәсіл. Білім алушы тұлғасының жан-жақты дамуын тек біртұтас, кешенді жұмыспен қамтамасыз етуге болады.

Мақсаты: Бірыңғай мектепшілік балалар қозғалысын құру

Міндеттері :

- Білім беру процесінің барлық субъектілерінің бірлігі мен өзара әрекетін қалыптастыру
- Азаматтық деңгейі жоғары білім алушылардың жеке тұлғасының

өзін-өзі дамытуға жағдай жасау

- Мектеп өмірінің демократиялық жолын құру

Өзектілігі:

Мектептің біртұтас тәрбие жүйесін құру білім беру жүйесінде ұлттық дәстүрлерді жаңғыртуға, өскелең ұрпақтың азаматтық-патриоттық сезімдерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Болжамы:

Оқу процесінің тиімділігін айтарлықтай арттыруға болады, егер:

- Мектептің біртұтас оқу жүйесі құрылса;
- Балалар ұйымын құрылса;
- Барлық жұмыс жүйесінің өз отанының патриотын, жанашырын қалыптастыру және түпкілікті нәтижеге бағытталуы қамтамасыз етілсе:

Бірыңғай мектепшілік балалар қозғалысы кезеңдері

Мектепшілік бірыңғай балалар қозғалысы 3 негізгі кезеңді қамтиды. Осы қадамдарды қарастыра отырып, әр қадамның түлектерінің тұлғалық үлгілерін шамамен сипаттауға болады.

1. Бірінші кезең – бастауыш сынып түлегі тұлғасының моделі:

- бала физикалық және рухани тұрғыда сау, табиғатты, өз ауылын, аймағын, Отанын, елін сүйеді.
- тапсырылған жұмысқа, өз іс-әрекетіне жауапкершілікті сезінеді;
- ұжымда өмір сүруге дағдыланған, үнемшіл, ұқыпты, ұйымшыл, еңбекқор, дербес, көпшіл бала.

2. Екінші кезең – негізгі орта білім берудегі 5-9 сынып түлектерінің тұлғалық моделі:

- өмірлік мақсат-мүддесін сезінетін жасөспірім;
- өзін-өзі жүзеге асыруға, өзін-өзі тәрбиелеуге тұрақты қажеттілігі бар жасөспірім;
- әдептілік, адалдық, жанашырлық және төзімділік сияқты рухани-адамгершілік қасиеттер қоры бар жасөспірім.

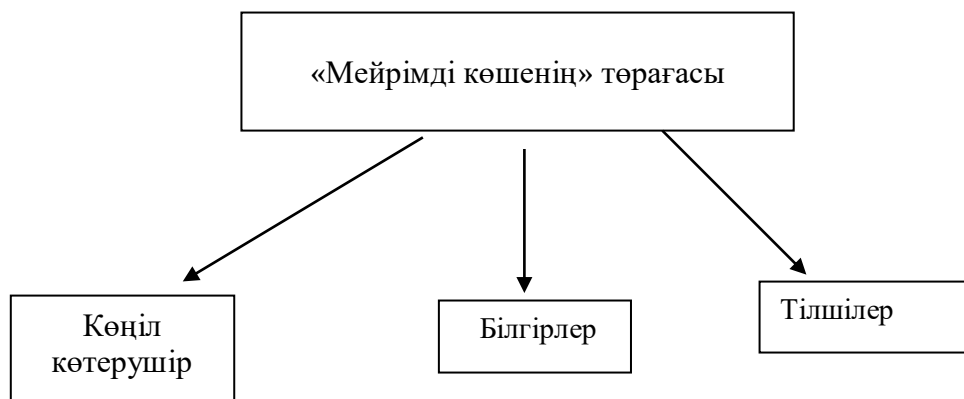
3. Үшінші кезең – жалпы орта білім берудегі 10-11 сынып түлегі тұлғасының моделі:

- еркін тұлға, өзін-өзі тану және өзін-өзі құрметтеу деңгейі жоғары;
- салауатты өмір салтына тұрақты қажеттілігі бар физикалық және психикалық салауатты тұлға;
- өз тегін, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын жақсы білетін, өз Отанын сүйетін тұлға.

1-кезең

1-4 сынып білім алушылары

«Мейрімді көше» төрағалық мен оның көмекшілерінің жұмысына
«Мейрімді» қала» әкімі мен оның министрліктері көмектеседі.

Мейрімді көшеге қосылу үшін ант береді, әні, ұраны айтылады.

2-кезең

5-9 сынып білім алушылары

«Мейрімді» қалаға қосылу үшін ант береді, әні, ұраны айтылады.

«Мейрімді қаланың тұрғындар»

«Мейрімді» қаладағы жұмысқа «Мейрімділік» планетасының президенті мен оның министрліктері көмектеседі.

3-кезең

10-11 сынып білім алушылары

«Мейрімді» планетаға қосылу үшін ант береді, әні, ұраны айтылады.

«Мейрімді» планета басшылығының жұмысына мұғалімдер көмектеседі және бағыттайды:

Ішкі істер министрлігіне – Директор орынбасары

Мәдениет министрлігіне – музыкалық үйірмелердің, театр және би үйірмелерінің жетекшілері

Өлкетанушыларға – тарих пәнінің мұғалімі

Экологтарға – биология пәнінің мұғалімі

Дене шынықтыру және спорт министрлігіне - дене шынықтыру пәні мұғалімі

БАҚ - әдебиет және орыс тілі мұғалімдері, информатика пәні мұғалімдері көмектеседі.

3. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА «БАЛАЛАР ҚОЗҒАЛЫСТАРЫН» («МЕКТЕПТІҢ ӨЗІН- ӨЗІ БАСҚАРУЫ», «ЖАС ҚЫРАН», «ЖАС ҰЛАН» ЖОБАСЫ) ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ҰЙЛЕСТІРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Бүгінгі таңда білім беру ұйымдарында балалар қозғалыстары «Мектептің өзін-өзі басқаруы», «Жас қыран», «Жас ұлан» жобаларын ұйымдастыру және оны жүргізу жұмыстарына басымдық танытуды қажет етеді. Бұл аталған ұйымдар білім алушылардың өзін-өзі тәрбиелеуіне, жауапкершілікке, адамгершілік құндылықтарын жетілдіруге, өмірде өз орындарын таба білуге тәрбиелейді[14].

Ұйым екі буыннан тұрады:

«Жас Қыран» - 6-10 жастағы балалар;

- «Жас Ұлан» - 11-16 жастағы балалар;

«Жасұлан» ұйымына ену үшін:

- ата-аналары ұлының немесе қызының «Жас Ұлан» ұйымына кіруіне келісім беретіндігі туралы куәландырған, ұйымға кіру туралы өтінішті жеке қолымен толтырады.

- Жас ұланның салтанатты түрде ант беруі;

- «Жас Ұлан» ұйымының мақсаттарын, міндеттерін, рәміздерін білуі;

- осы салтанатты антты, ұйымның ұранын, «Жас Ұлан» ұйымы ережелерін түсіну, оны өз істері мен іс-әрекеттерінде ұстану[15].

Біз «Жас Ұлан» ұйымына кере отырып:

- Қазақстан Республикасының патриоттары болуға;

- Мемлекеттік рәміздері құрметке, дәріптеуге;

- Туған елі, жері, Отанына деген мақтаныш сезімде болуға;

- Ата - ананы қадірлеуге;

- Үлкенге-құрмет, кішіге ізет көрсетуге;

- Оқуда озат, еңбек адал болуға;

- Тәуелсіз еліміздің білімді, жігерлі, парасатты, отансүйгіш азаматы болуға;

- Салауатты өмір салтын ұстануға салтанатты түрде ант береді [16]:

«Жас Ұлан» қызметінің негізгі бағыттары:

1. «Зерде» – білім алушылардың құзыреттілігін, интеллектісі мен шығармашылық қабілеттерін, проблемаларды шешу қабілетін қалыптастыруға және дамытуға, білім алушыларды зияткерлік ойындарға, дебаттарға, олимпиадаларға, конференцияларға, жобалар мен зерттеулерге қатысуға тартуға ықпал етеді.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан өзінің танымдық белсенділігін, интеллектісін, ақыл-ой еңбегінің мәдениетін, жеке әлеуетін үнемі дамытады, түрлі шығармашылық бастамаларға ұмтылады және қоршаған өмірді жақсарту бойынша өзінің шығармашылық қабілеттерін жауапкершілікпен көрсете алады.

2. «Руханият» – ұйым мүшелерінің өмірінің адамгершілік, моральдық-этикалық, көркемдік-эстетикалық негіздерін дамытуға және қалыптастыруға, өз отбасының, балалар қауымдастығының, өзінің және басқа халықтардың мәдени мұрасын игеруге және көбейтуге, өз ұмтылыстарын басқа адамдар мен әлеуметтік топтардың мүдделерімен байланыстыра білуге, қоғамның қазіргі құрылымын түсіну және ондағы өз бетінше әрекет ету қабілетіне рухани-адамгершілік құндылықтар мен әлеуметтік бағдарлар негізінде ықпал етеді.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан өзіне адал және шынайы болуға, адамгершіліктің жалпыадамзаттық нормаларына сәйкес әрекет етуге, үлкендерді құрметтеуге, кішілерге қамқорлық жасауға, жақындарының, достарының пікірлерін құрметтеуді үйренеді.

3. «Отан» – ұйым мүшелерінің бойында қазақстандық өзіндік сана мен мәдени бірегейлікті, азаматтық жауапкершілікті, толеранттылық пен патриотизмді, өз халқы үшін мақтаныш сезімін, Мемлекеттік рәміздер мен мемлекеттік тілге құрмет сезімін, отан игілігі, жақсылық пен әділдік үшін өзін барынша іске асыруға ұмтылысты қалыптастыруға ықпал етеді.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан Отанды жақсы көруеді, мемлекеттік рәміздерді құрметтейді, мемлекеттің, туған өлкенің тарихын, туған жердің құрметті азаматтары мен батырларының өмірі мен тарихын білуеді, белсенді туристік, іздестіру-экспедициялық және өлкетану жұмыстарын жүргізе алады, өз елін шетелде лайықты көрсете білетін болады.

4. «Жеті жарғы» – БҰҰ-ның «Бала құқықтары туралы» Конвенциясын, өзінің азаматтық құқықтарын, міндеттерін, заң алдындағы жауапкершілік сезімін білу арқылы Қазақстанның жас азаматтарының құқықтық мәдениетін, жеке, әлеуметтік, құқықтық құзыреттерін, саяси сауаттылығын қалыптастырады.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан Қазақстан Республикасының лайықты азаматы болуға, Қазақстан Республикасының Конституциясын, қолданыстағы заңнаманы, «Жас ұланның» салтанатты антын құрметтеуге және сақтауға, жалпы қабылданған тәртіп ережелері мен нормаларын ұстануға, борышы, ар-намысы мен ар-ожданы сақтай отырып, өмір сүруге толық тұлғалық жетіледі.

5. «Салауат» – ұйым мүшелерінің және қоршаған қоғамның салауатты өмір салтын қалыптастыруға, денсаулықты сақтайтын түрлі бастамалар, спорттық, туристік, іздестіру-экспедициялық және өлкетану бағдарламаларын ұйымдастыру арқылы бұқаралық дене шынықтыру мен спортты дамытуға ықпал етеді.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан салауатты өмір салтын белсенді жүргізеді және насихаттайды, өз денсаулығына қамқорлық жасайды, жақсы дене шынықтыруды қолдайды, түрлі спорттық-бұқаралық іс-шараларға белсенді қатысады.

6. «Еңбек» – Жас техниктер, өнертапқыштар мен рационализаторлар клубтарын, бизнес-мектептерді, холдингтерді, қоғамдық академияларды, конкурстарды, кәсіби шеберлік форумдарын және т.б. құру арқылы ұйым

мүшелерінің кәсіптік бағдарлануы мен кәсібін таңдауға, құзыреттілік пен функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал етеді.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан еңбекті және еңбек адамдарын құрметтейді, бағалайды, өзі еңбек еткенді ұнатады, отбасына үй шаруашылығында көмектеседі, қолданбалы өнермен айналысады, конструкцияларды модельдейді, кәсіпті саналы түрде таңдауға жауапкершілікпен қарайды, еңбек және кәсіптік акцияларға, еліміздің балалары мен жастарының техникалық, ауыл шаруашылығы, шығармашылық жетістіктерінің көрмелеріне қатысады, отбасының, өз ауылының қалалар, облыстар, ұйымдар, елді-мекендегі еңбек дәстүрлерін құрметтейді, дәріптейді.

7. «Экоәлем» – балаларда экологиялық мәдениетті, материалдық құндылықтарды қорғауға, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануға және табиғатқа ұқыпты қарауға бағытталған қоршаған ортаға саналы қамқорлықты қалыптастырады.

Күтілетін нәтиже: Жас ұлан табиғатпен, қоршаған шындықпен, өзімен үйлесімді өмір сүреді, табиғатқа сүйіспеншілікпен қарайды және қорғайды, табиғи ресурстарды сақтайды және ұтымды пайдалана алады.

«Жас Қыран», «Жас Ұлан» балалар қозғалысы ұйымында бағыттар бойынша өткізілетін іс-шаралар үлгісі

1. «Зерде» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Оқуға құштар мектеп» оқырмандар интеллектуалды сұхбат		Сынып жетекшісі, кітапханашы
2	Білім алушылардың ұлттық шығармашылық жұмыстарының көрме-конкурсы (қабырға газеттері, кроссвордтар, ребустар, буклеттер, планшеттер).		Сынып жетекшісі
3	«Білімділер» сайысы		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, сынып жетекшісілері
	«Айтыс өнері» байқауы		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, сынып жетекшісілері
4	«Ізденіс» білім алушылардың ғылыми зерттеу жұмыстарынан конференция		Директордың оқу жөніндегі орындасары, сынып жетекшісілері
5	«Менің әлемім» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі

2. «Руханият» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Атам мен әжемнің даналығы» Сыр-сандық интеллектуалды ойыны		Сынып жетекшісі
2	«Жеті ата – отбасылық шежіре» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі
3	«Қазақ халқының отбасы тәрбиесіне қатысты нанымдары мен тыйымдары» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі
4	«Ар. Намыс. Ұят» ашық әңгіме		Сынып жетекшісі
5	«Ата-ананы қадірлеу – парыз» сахыналық қойылым		Сынып жетекшісі, үйірме жетекшілері
6	«Абай әлемі» танымдық сабақ		Сынып жетекшісі

3. «Отан» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Ел болам десең бесігіңді түзе» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі
2	«Қазақтың ұлттық дәстүрлері» семинар		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, сынып жетекшісілері
3	«Менің отбасымның шежіресі» зерттеу жұмысы		Сынып жетекшісі
4	«Ұлттық құндылықтар» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі
5	«Батырлар жыры» сайыс		Сынып жетекшісі
6	«Мұражай тарихы» саяхат		Сынып жетекшісі

4. «Салауат» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Садақ тарту», «Белдесу» «Асық» ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні» Ашық әңгіме		Сынып жетекшісі
2	«Тоғызқұмалақ» интеллектуалды ойыны		Сынып жетекшісі
3	«Спорттық туризм» экскурсия		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, Сынып жетекшісі
4	Ат спортын дамыту мақсатында «Атқа міну мәдениеті» ат әбзелдерімен танысу, атқа отыру» атбегі алаңдарына саяхат		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, Сынып жетекшісі
5	«Денсаулық күні» спорттық және		Директордың

	эстафеталық ойындардан жарыс		тәрбие ісі жөніндегі орындасары, сынып жетекшісі, дене тәрбиесі пәнінің мұғалімдері
6	«Дені саудың жаны сау» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі

5. «Еңбек» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Еңбек түбі береке» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі
2	«Еңбектің жемісі» диспут;		Сынып жетекшісі
3	«Еңбекке қабілеттілік – кәсіпке апарар жол» пікір-талас		Сынып жетекшісі, әлеуметтік педагог
4	«Ата-баба дәстүрін жандандыру» шеберлік сынып		Сынып жетекшісі
5	«Тазалық күні» мектеп ауласына тазалық жүргізу		Сынып жетекшісі
6	«Қарттарым қазынам» қарттарға көмек беру» акциясы (қар күреу, аула тазалау, үй шаруасы т.б.)		Сынып жетекшісі

6. «Жеті жарғы» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Сіздің құқықтарыңыз бен міндеттеріңіз!» Жарғымен таныстыру		Сынып жетекшісі
2	Құқық бұзушылықтың алдын алу бойынша плакаттар мен суреттер көрмесі		Сынып жетекшісі
3	«Бақытты балалық шақ» сыныптан тыс іс-шара		Сынып жетекшісі
4	«Сенің құқығың» презентациясын жариялау		Сынып жетекшісі
5	«Отбасы ережелері» ашық әңгіме		Сынып жетекшісі
6	«Қазақтың батыр аналары» тәрбие сағаты		Сынып жетекшісі
7	«Қазақ хандары» интеллектуалды сайыс		Сынып жетекшісі

7. «Экоалем» бағыты бойынша жүргізілетін іс-шаралар

№	Іс-шаралар атауы	Өтілу мерзімі	жауаптылар
1	«Киелі орындарға саяхат» еліміздің ата-аналар мен балалар туризмін дамыту мақсатында еліміздің түрлі киелі орындарына экскурсиялық саяхат жасау		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, сынып жетекшісі, дене тәрбиесі пәнінің

			мұғалімдері
2	«Экософия немесе киелі табиғат» жоба		Директордың тәрбие ісі жөніндегі орындасары, сынып жетекшісі, биология пәнінің мұғалімдері
3	Орман репортаждары (конкурс, ақпараттық-таныстырылым)		Сынып жетекшісі
4	Көше атауларындағы жазушылардың есімдері (зерттеушілік интернет-жоба)		Сынып жетекшісі
5	«Табиғатпен адамның тіл табысу» табиғат аясына саяхат		Сынып жетекшісі
6	«Жасыл аймақ» көгалдандыру жұмыстарын ұйымдастыру		Сынып жетекшісі, әлеуметтік педагог

Білім беру ұйымдарында балалар қозғалысын ұйымдастыру бойынша «Эко-достық» балалар қозғалысын ұйымдастыру үлгісі

«Эко-достық» балалар қоғамдық ұйымы

Балалар мен жастар қоғамдық бірлестігі – қоғамдық бірлестіктердің теңдік, жариялылық заңдылығы және мүшелік қағидаттарына негізделген ерікті өзін-өзі басқаратын «Эко-достық» экологиялық проблемалар мен табиғатты қорғау қызметін шешу үшін азаматтарды біріктіру мақсатында балалар қоғамдық ұйымын құруға болады.

Ұйымды құрудың негізгі мақсаты – экологиялық проблемаларды шешуге және табиғатты қорғау қызметіне қатысатын, сондай-ақ елдің тұрақты дамуына белсенді қатысатын, экологиялық білім берумен, ағартумен және тәрбиемен айналысатын мамандар өскелең ұрпақты табиғат қорғау қызметіне тарту арқылы салауатты өмір салтын, экологиялық мәдениетті қалыптастыру.

«Эко-достық» ұйымының міндеттері:

- жергілікті деңгейлердегі экологиялық мәселелерді шешуде олардың бірігуіне ықпал ету мақсатында балалармен және жасөспірімдермен жұмыс істейтін ұйымдардың өзара әрекеттесуін үйлестіру;
- экологиялық міндеттерде балалардың экологиялық қозғалысына ықпал ету үшін заң шығарушы және атқарушы билікпен өзара әрекеттесу;
- балалар мен жасөспірімдерге экологиялық тәрбие беруді жандандыру және дамыту үшін нысандар мен әдістерді іздеу мақсатында мемлекеттік, ғылыми және ғылыми-танымдық өзара іс-қимылды қоғамдық құрылымдарды ұйымдастыру;
- олардың қызметін насихаттау мақсатында экологиялық проблемаларды шешу кезінде балалардың экологиялық қозғалысы қол жеткізген нәтижелер туралы бұқаралық ақпарат құралдары арқылы кеңінен жариялауды ұйымдастыру;

- халықаралық байланыстарды дамытуға ынталандыру;
- жаһандық экологиялық проблемалардың шешімдерін зерттеу және іздеу үшін балалар мен жастарды біріктіру мақсатында олар жүзеге асыратын экологиялық қызмет шеңберіндегі халықаралық балалар ынтымақтастығын құру;

- балалар конкурстарын, конференцияларын және т.б. ұйымдастыру;
- «Экософия немесе киелі табиғат» аң-құс пен өсімдіктердің ерекшеліктерін аңыз, қиса түрінде баяндап, талдауға үйрету;
- экология саласындағы әртүрлі қызмет түрлерімен айналысатын белсенді және талантты балаларды қолдау;
- Экологиялық этикет қалыптастыру;
- ақпараттық және коммуникативтік қажеттіліктермен қанағаттандыру үшін жағдай жасауға көмектесу.

Балалар экологиялық бірлестіктері қызметінің бағыты:

- *табиғатпен байланыс.* Бұл жолда жас экологтарға табиғаттың сырын түсіне білуге үйрету; Бұл түсінік: маусымдық өмірді бақылау, табиғатты зерттеу, табиғатты қорғау шараларынан, этнография немесе стихиялық кескіндеме т.б. қамтиды;

- *табиғатта не болып жатқанын бақылау.* Мұндай бақылаулар: тұрып жатқан аймақта қандай өсімдіктер мен жануарлар бар?

- қоршаған ортаның жай-күйін бақылау – *экологиялық мониторинг.*

Егер қоршаған ортамен, өсімдіктермен және жануарлармен танысу жас экологты натуралистік база ретінде дайындауда болса, экологиялық мониторинг – бұл жасөспірімнің алғашқы экологиялық қызметі. Экологиялық мониторинг – бұл қоршаған ортада не болып жатқанын, оның өмір сүру сапасын бақылау, бағалау;

- *экологиялық ойындар.* Экологиялық ойындар балаларға экологиялық байланыстарды, заңдарды, мәселелерді қол жетімді етуге мүмкіндік береді;

- экологиялық акциялар. Бұл экологиялық жағдайды жақсартуға бағытталған практикалық істер;

- экологиялық рәсімдер;

- экологиялық этика.

«Жас қыран», «Жас ұлан» балалар қозғалысы жұмыстарын жандандыру мақсатында ***«Балалардың өзін-өзі басқару клубтары» қызметін ұйымдастыру бойынша бағдарлама үлгісі***

Кіріспе

Тұрғылықты жердегі клубтар балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік тәрбие жүйесіндегі негізгі орта. Тұрғылықты жері бойынша ұжымдардың ерекшелігі – бейресми мәртебеде, барлық тілек білдірушілер үшін ашықтық қағидаты бойынша құрылған бұл клубтың ерекшелігі – жасөспірімдердің жан-жақты мүдделері мен қажеттіліктеріне сәйкес ұйымдастырушылық формалардың алуан түрлілігінде. Тұрғылықты жері бойынша балалар

жасөспірімдер клубтарының қызметі балалардың, жасөспірімдердің, жастардың бос уақытын ұйымдастыруға бағытталған. Қызығушылықтарды, қабілеттерді, белсенді танымдық, еңбек, мәдени-шығармашылық қызметті дамыту, тұлғаның рухани-адамгершілік қалыптасуын сақтау.

Құрылымы: Көп салалы құрылымдық бөлімшелерден тұратын 8 клуб жұмыс істейді.

Мақсаты – баланың шығармашылық әлеуетін жандандыру, өзін-өзі анықтау және әр түрлі қызмет түрлерінде өзін-өзі жүзеге асыру арқылы оның жеке өсуіне жағдай жасау.

Тұрғылықты жері бойынша балалар клубтары қызметінің міндеттері:

- әлеуметтену және балалардың жағымды, жан-жақта қарым-қатынасын ұйымдастыру;
- бірлескен қызмет арқылы шығармашылық әлеуетті ұйымдастыру және іске асыру;
- білім беру қызметінің әртүрлі түрлерінде жаңа біліктілік пен дағдыларды игеру.

Клубтардың жалпы сипаттамасы: (қызмет бағыттарының әртүрлілігі)

- эстетикалық
- танымдық
- экологиялық
- еңбек
- дене шынықтыру-сауықтыру
- пәндік-практикалық және т.б.

функциялардың әртүрлілігі:

- дамытушылық (тұлғаның шығармашылық әлеуетін ашу, шығармашылық даралығын қалыптастыру);
- мәдени-демалыс (бос уақытты ұтымды ұйымдастыру дағдыларын қалыптастыру, әлемдік және отандық мәдениетке баулу);
- білім беру (базалық білім беруді кеңейтетін қызметтер көрсету);
- рекреациялық-сауықтыру (жеке тұлғаның физикалық және психикалық күштерін қалпына келтіру);
- әлеуметтік-педагогикалық (түзету және әлеуметтік бейімделу).

Клубтағы білім беру процесінің ерекшеліктері:

1. Балалар клубтарға шығармашылық бірлестіктердің сабақтарына және негізгі оқудан бос уақытында бұқаралық іс-шараларға қатысады.
2. Білім беру процесі барлық тараптардың (балалар, ата-аналар, педагогтер) ерікті негізде ұйымдастырылады.
3. Психологиялық жайлы атмосфера және қолдау көрсетіледі.
4. Балаларға өз қызығушылықтарын қанағаттандыруға және сабақтың әртүрлі бағыттары мен формаларын үйлестіруге мүмкіндік беріледі.
5. Тәрбиеленушілердің бір топтан екінші топқа ауысуына жол беріледі (бейіні, жас құрамы, зияткерлік даму деңгейі бойынша).
6. Шығармашылық бірлестіктердің бейіні және бұқаралық іс-шаралардың тақырыбы балалар клубының әлеуметтік тапсырысы мен қызметінің бағытына

қарай айқындалады.

7. Білім беру процесі дамушы сипатқа ие, ең бастысы – білім беру емес, балалардың өмірлік тәжірибесін анықтау, оларды ынтымақтастыққа, белсенді шығармашылық қызметке қосу.

8. Білім беру процесіне қатысушылардың жеке өсуін әдістемелік және психологиялық қолдауды қамтамасыз ету.

9. Педагогтер мен балалардың шығармашылық әлеуетін ашу және арттыру үшін жағдай жасау.

10. Салауатты өмір салтын қалыптастыру, спорттық-бұқаралық және сауықтыру жұмыстарын жандандыру.

Педагогикалық мекеме ретінде клуб тұрғылықты жері бойынша балалардың білім беру саласының бағытын, бағдарламасын, көлемін, ассимиляция түрін таңдауын сақтайды.

Білім беру салаларын таңдау еркіндігі алдын-ала анықтайды:

- балалар мен ересектер арасындағы қарым-қатынас стилі;
- қызмет бағыттарының тізімі: әрдайым және кез-келген жағдайда клубқа баратын әр баланың дамуы үшін әрекет ету;
- барлық шығармашылық бірлестіктердің мазмұны мен жұмыс әдістемесі.

Клубта жұмыс істеудің қиындығы мынада: оқиғалар барысында ескіні өзгерту, жаңасын түсіну және ретке келтіру, баланың бос уақытына өзгеріп отыратын әлеуметтік жағдайға байланысты жедел анықтау және қанағаттандыру қажет.

Клубтар білім алу орны емес, сонымен қатар құндылықтарды, нормалар мен толыққанды дамып келе жатқан қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру, шексіз ақпараттық кеңістіктерде баланың өзін-өзі бағдарлау дағдыларын қалыптастыру, мұғалімдердің, балалар мен олардың ата-аналарының өзара даму қоғамы, балалардың бос уақытын олардың болжамды даму шарттары мен құралына айналдыратын микросоциум.

Балалардың бос уақытын білім беру мазмұнымен толтыру, қызығушылықтары бойынша топтық қарым-қатынасты қамтамасыз ету, «көшеде» бейсауат уақыт өткізуден алшақтату және т.б. – бұл тұрғылықты жері бойынша Клубтардың шығармашылық бірлестіктерінде қазіргі жасөспірімнің дамуының әлеуметтік және педагогикалық негізі.

Тұрғылықты жері бойынша клубтардың мазмұны мен қызмет формалары – қоғамдық өмірдің өзгеріп отыратын жағдайларында әлеуметтік белсенді тұлғаны дамытудың әлеуметтік-педагогикалық процесін бағдарлайтын қағидаттар негізінде әзірленеді.

- *Гуманистік бағыт принципі* мұғалімнің оқушыларға өз дамуының жауапты субъектілері ретінде қатынасын, сондай-ақ субъект-субъектілік қатынастарға негізделген өзара әрекеттесу стратегиясын қамтиды.

- *Табиғатқа сәйкестік принципі* балалардың жынысы мен жасына қарай тәрбиеленетінін, олардың өздерін дамытуға, әрекеттері мен мінез-құлқының экологиялық салдары үшін жауапкершілікті қалыптастыратынын көрсетеді.

- *Тәрбиенің мәденилігі принципі* тәрбие жалпыадамзаттық

құндылықтарға негізделеді, ұлттық мәдениеттің құндылықтары мен нормаларына сәйкес құрылады, жалпыадамзаттық құндылықтарға қайшы келмейді деп болжайды.

Әлеуметтік өзара әрекеттесу тиімділігі принципі әртүрлі типтегі ұжымдарда әлеуметтік-педагогикалық процесті жүзеге асыруды көздейді, бұл қарым-қатынас саласын кеңейтуге мүмкіндік береді, саналы бейімделу, өзін-өзі жүзеге асыру дағдыларын қалыптастыруға жағдай жасайды.

Жеке тұлғаның әлеуметтік және мәдени құзыреттілігін дамытуға тәрбие мен білім беруді шоғырландыру принципі білім беру мен тәрбиелеудің стратегиясы мен тактикасы балаға, жасөспірімге, жасөспірімге әлеуметтік тәжірибені игеруге және әлеуметтік ортада өзін-өзі анықтауға көмектесуге бағытталуы керек.

Тұрғылықты жері бойынша клубтардың қызметін дамыту *негізгі тенденциялары*:

- Балалар бірлестіктерінің балалардың бос уақытын, ойын-сауық іс-әрекетінен ұйымдастыруға бағытталған қозғалысы.
 - Инновациялық қызметті дамыту, оның нәтижелерінің бірі – тұрғылықты жері бойынша әр клубты дамытудың өзіндік авторлық моделі.
 - Балалардың қызығушылықтарын, қабілеттерін, микроәлеуметтің ерекшеліктерін, әлеуметтік тапсырысты анықтау нәтижелерін диагностикалау негізінде қызметті модельдеу және бағдарлау.
 - Балаларға клуб пен шығармашылық бірлестікті таңдау үшін жағдай жасау.
 - Дарынды, талантты балалармен жұмыс істеуге көбірек көңіл бөлу.
 - Мүгедек балалармен, аз қамтылған отбасылармен және жетімдермен мамандандырылған сауықтыру-түзету және танымдық – бос уақытты ұйымдастыру.
 - Тұлғаны дамытуға жеке-бағдарланған көзқарас, жасөспірімнің даралығына бағдарлануды күшейту.
 - Отбасымен, мектеппен, қоғаммен өзара ынтымақтастықты үйлестіру.
- Тұрғылықты жері бойынша клубтардың әлеуметтік-педагогикалық қызметінің мазмұны*

1. *Профилактикалық жұмыс* – кездесулер, дәрістер мен әңгіме-сұхбаттар:

- Жол қозғалысы қауіпсіздігі инспекциясымен: «Жаяу жүргіншілер күні» мерекесі, «Жол белгілері еліне саяхат» және т.б.);
- Кәмелетке толмағандар істері жөніндегі инспекциясымен: «Өзіңе сен», «Құқықтық турнир» және т. б.);
- Өрт сөндіру ұйымымен: «Өрт кезіндегі әрекеттер», «Өрт қауіпсіздігі ережелері», «Жас өрт сөндірушілер», қалалық өртке қарсы тақырыптағы суреттер мен кроссвордтар конкурстарына қатысу, үгіт бригадаларының сөз сөйлеу;
- Наркологиялық диспансерімен: «Денсаулығыңды сақта» «Жеке қауіпсіздік» викториналары мен тренинг және конкурстық бағдарлама т.б.

2. *Қызығушылықтары бойынша үйірмелердің жұмысы* – негізгі міндеті балалардың бос уақытын неғұрлым белсенді, шығармашылық және қызықты ету, жеке тұлғаны, өсіп келе жатқан адамды әлеуметтік құнды тәжірибемен байыта білу, балалардың мәдениетін арттыруға жәрдемдесу.

Негізгі бағыттар бойынша жүзеге асырылады: спорттық-сауықтыру, қолданбалы шығармашылық, көркем шығармашылық, экологиялық-биологиялық, әлеуметтік-педагогикалық. Үйірмелерде 6 жастан 16 жасқа дейін айналыса алады. Үйірмелер қызметінің нәтижесі: тәрбиеленушілердің жұмыстарының көрмелеріне қатысу және ұйымдастыру, спорттық облыстық, қалалық іс-шараларға қатысу, клубтар арасындағы жолдастық кездесулерге қатысу, концерттер мен конкурстарға қатысу.

3. *Спорттық-сауықтыру жұмысы* – тұрғылықты жері бойынша балалармен және жасөспірімдермен жұмыс істеудің негізгі бағыттарының бірі. Клуб тәрбиеленушілері спорт комитетімен бірлесіп өткізілетін облыстық, қалалық жарыстарға, сондай-ақ балалар клубтары арасындағы жыл бойғы спартакиадаға және жолдастық кездесулерге белсенді қатысады.

Жалпы дене шынықтыру даярлығы топтарының және спорттық іс-шараларды өткізудің арқасында клубтарға әртүрлі жастағы балалар, олардың арасында «Тәуекел тобындағы» балалар тартылады.

4. *Педагог-психологтың жұмысы* – клуб тәрбиеленушілерімен бірлескен сабақтарды, балалар мен ата-аналарға кеңес беруді қамтиды.

Жасөспірім балалар үшін өзін-өзі дамыту бойынша сабақтар өткізіледі. Оның мақсаты – жасөспірімдерге өздерін, күшті жақтарын жақсы білуге, өзін-өзі бағалауды дамытуға, сенімсіздік пен қорқынышты жеңуге көмектесу.

Бастауыш мектеп жасындағы балалар үшін балалардың қорғаныс реакцияларын, олардың іс-рекеттерінің салдарын түсінуіне, сондай-ақ отбасында және мектепте дағдарыс жағдайында әлеуметтік дұрыс мінез-құлықты қалыптастыруға ықпал ететін бірқатар түзету-дамыту сабақтары мен ойындары өткізіледі.

5. *Тәуекел тобындағы балалармен жеке-профилактикалық және түзету жұмыстары* – педагогтер мектептің әлеуметтік педагогтерімен тығыз жұмыс істейді, «Тәуекел тобындағы» балаларды анықтайды, оларды сабақтарға, іс-шараларға, клубтағы жарыстарға қатысуға тартуға тырысады. Педагогтер мен педагог-психолог осы балалар мен олардың ата-аналары үшін жеке әңгімелер мен кеңестер өткізеді.

6. *Әлеуметтік ұйымдармен өзара ынтымақтастық* – жыл бойы клубтар қала мектептерімен өзара ынтымақтастық орнатады – бірлескен ойын-сауық, танымдық, профилактикалық іс-шаралар, мерекелер, клубтар ұйымдастырады және өткізеді, демалыс уақытын ұйымдастыруға көмектеседі. Клуб балалары өз қолдарымен ойыншықтар жасайды, ойын бағдарламаларын дайындайды, заттар мен ойыншықтарды жинайды, «балаларға көмектес» акциясын өткізеді, халықты жұмыспен қамту орталығымен бірлесе «мүмкіндігі шектеулі жандар күні» мерекесі өткізіледі. Клубтар қалалық кітапханамен бірлескен танымдық іс-шаралар және т.б. өткізеді.

7. *Ата-аналармен жұмыс* – кез-келген балалар ұйымының қызметіндегі маңызды аспект – бұл ата-аналармен жұмыс, өйткені баланың, отбасының және педагогикалық ұжымның өзара әрекеттесуімен ғана толыққанды тәрбие процесін ұйымдастыруға болады. Ата-аналарға психологиялық-педагогикалық білім беруді (ата-аналар жиналысын өткізу, тақырыптық бұрыштарды ресімдеу, психологтың ата-аналармен жеке консультациялары мен әңгімелесулері, ата-аналарға арналған ақпараттық стенд) ұйымдастыру.

Мұғалімдер балалар мен ата-аналардың бірлескен қызметін ұйымдастырады. Ата-аналарды балалар бірлестіктерінің қызметі туралы хабардар етеді, бұл балалар контингентінің сақталуына айтарлықтай әсер етеді. Ата-аналарды оқу-тәрбие процесіне, балалармен бірлескен шығармашылық әлеуметтік маңызды қызметке тарту «ата-ана-бала-педагог» үштік одағын нығайтады.

Ата – аналар мен балалардың бірлескен қызметінің нысандары:

- бос уақытты ұйымдастыру;
- сәндік - қолданбалы өнердің суреттері мен қолөнер көрмелері;
- отбасылық спорттық-сауықтыру, туристік-өлкетану бағдарламалары.

Ата-аналармен жұмыс жасаудың мұндай формалары ұжымшылдықты, өзара қолдауды, эмпатияны, балалар мен ата-аналардың терең ұйымшылдығын дамытуға арналған.

Тұрғылықты жері бойынша балалар клубтарында тәрбие бағдарламаларын іске асыру

1. *«Жас ұлан» балалардың өзін-өзі басқару клубы* «Мен – Қазақстан азаматымын» бағдарламасын жүзеге асырады. Бағдарлама клубтағы азаматтық-патриоттық тәрбиенің мазмұнын, негізгі даму жолдарын анықтайды және балалар мен жасөспірімдердің патриотизмін, азаматтығын тәрбиелеуге бағытталған.

Бағдарламаның мақсаты: рухани және физикалық сау, өз тағдырын туған өлке мен елдің болашағымен тығыз байланыстыра алатын тұлға қалыптастыру.

Оған келесі міндеттерді шешу арқылы қол жеткізуге болады:

- тарихи құндылықтар негізінде Отанға, оның өткеніне бүгініне және болашағына саналы көзқарасты қалыптастыру;
- әрбір тәрбиеленушінің өзін-өзі басқару органдарының қызметі арқылы өзінің азаматтық ұстанымын іске асыруы үшін жағдай жасау;
- туған өлкенің тарихы мен мәдениеті туралы білімді дамыту және тереңдету.

2. *«Экософия немесе киелі табиғат» балалардың өзін-өзі басқару клубы* экологиялық бағдарламасы жүзеге асырылуда. Бағдарлама балалар мен жасөспірімдерде интеллектуалды, эмоционалды-сезімтал және белсенді салалардың жиынтығы болып табылатын экологиялық мәдениетті тәрбиелеуге ықпал етеді, адамның қоршаған әлеуметтік және табиғи ортамен, басқа адамдармен қарым – қатынасына, сондай-ақ өзіне деген көзқарасына қолданылады.

Бағдарламаның мақсаты: Балалардың экологиялық мәдениетін,

экологиялық санасын, қоршаған ортаның жай-күйі үшін азаматтық жауапкершілігін қалыптастыру

Міндеттері:

- қоғамның материалдық және рухани дамуының қайнар көзі ретінде табиғаттың көпжақты құндылығын түсіну;
- табиғаттағы болжау, құрметтеу дағдыларын дамыту;
- табиғаттағы қатынастар туралы түсінік қалыптастыру;
- табиғатпен қарым-қатынас жасаудың рухани қажеттілігін дамыту, адамдардың өміріне әсерін түсіну, моральдық сипаттағы тәжірибелермен қоршаған табиғатты білуге ұмтылу;
- табиғи ортаны жақсарту және сақтау, табиғатты қорғау білімін насихаттау бойынша белсенді қызметке ұмтылысты қалыптастыру.

3. *«Дені саудың жаны сау» балалардың өзін-өзі басқару клубы* тәрбиеленушілердің зияткерлік және рухани әлеуетін ашу үшін қолайлы жағдайлар жасауға жәрдемдесуге арналған. Салауатты өмір салтын насихаттауға және балалар мен жасөспірімдердің қауіпсіздігінің сенімді деңгейіне қол жеткізуге бағытталған.

Мақсаты – білім алушылардың салауатты өмір салтын ұстануға мотивациялық көзқарастары мен құндылық бағдарларын қалыптастыру.

Міндеттері:

- тәрбиеленушінің іс-әрекетін психологиялық-педагогикалық қолдау, психологиялық жағдайдың бұзылуының алдын алу;
- балалар мен жасөспірімдерде салауатты өмір салты құндылықтарын қалыптастыру;
- балалар клубы тәрбиеленушілерінің санасында салауатты өмір салтына деген ұмтылысты нығайту.

«Біз – Қазақстан азаматтарымыз» балалардың өзін-өзі басқару клубы моральдық-патриоттық бағыт бағдарламасы бойынша жұмыс істейді.

Бағдарламаның мақсаты: клубта балалар мен жасөспірімдердің патриотизм сезімін, өз Отанының өткені, бүгіні мен болашағы үшін мақтаныш сезімін тәрбиелеуге бағытталған жан-жақты іс-әрекетін ұйымдастыру.

Міндеттері:

- шығармашылық бірлестік сабақтарында туған елінің, жерінің, Отанының тарихының, мәдениетінің және халық шығармаларының құндылығын дәріптей отырып, қызығушылықты қалыптастыру;
- іс-шаралар (ауызша журналдар, әңгімелер, дөңгелек үстелдер, викториналар және т.б.) өткізу арқылы Отан мен туған өлкенің тарихы мен мәдениетін зерттеу;
- тұлғааралық қарым-қатынасқа ықпал ететін мейірімді атмосфераны құру.

«Руханият» балалардың өзін-өзі басқару клубы клубы Қазақстан республикасының азаматтарын адамгершілікке тәрбиелеу және

тәрбиеленушінің эстетикалық мәдениеті мен тұлғасын қалыптастыру. «Адамда бәрі жақсы болуы керек» моральдық-эстетикалық бағытында жүзеге асырылады. Бағдарлама балалар клубындағы адамгершілік-эстетикалық тәрбиенің мазмұнын, негізгі даму жолдарын анықтайды.

Мақсаты: балалар мен жасөспірімдердің адамгершілік-эстетикалық мәдениетінің негіздерін қалыптастыру.

Оған келесі міндеттерді шешу арқылы қол жеткізуге болады:

- мәдениет пен өнердің ұлттық дәстүрлерімен таныстыру арқылы тәрбиеленушілердің адамгершілік-эстетикалық сезімдерін қалыптастыру;
- дамыған, рухани бай тұлғаны қалыптастыру;
- мінез-құлық мәдениетінің негіздерін тәрбиелеу.

«Туған өлкем» балалардың өзін-өзі басқару клубы тұрғылықты жері бойынша клуб қызметінің басым бағыты – балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу, туған жеріне деген сүйіспеншіліктерін арттыру. Бұл бағдарлама білімді байытуға, туған жерінің тарихы, ондағы тұлғалардың ерлігі, өнері мен шығармашылығы балалардың ой-өрісін кеңейтуге, халықтың батылдығы, ерлігі мен даналығы үлгілерінде тәрбиелеуге, сондай-ақ балалардың зияткерлік қабілеттерін, ұжымшылдық сезімін дамытуға, туған өлкесіне (ауылы, ауданы, қаласы) деген сүйіспеншілік пен құрметті жандандыруға арналған.

Бағдарламаның мақсаты: Өз туған өлкесінің тарихы мен дәстүрлерін зерделеу арқылы балалар мен жасөспірімдерге азаматтық-патриоттық тәрбие беру.

Міндеттері:

- Ұлттық мұра мен туған өлкеге патриоттық сезімдер мен ұқыпты қарауға тәрбиелеу;
- ұлттық дәстүрлерін зерттеу;
- Туған өлкесінің тарихын зерттеу;
- білім алушының жан-жақты дамыған тұлғалық құндылықтарын қалыптастыру.
- туған өлкенің табиғатымен таныстыру;
- тәрбиеленушілердің практикалық қызметі арқылы қоршаған ортаға ұқыпты қарауды қалыптастыру;
- балалардың еңбекқорлығын тәрбиелеу.

«Денсаулық және спорт» балалардың өзін-өзі басқару клубы балалар клубының базасында балалар мен жасөспірімдердің дене шынықтыру және спорт құралдарымен салауатты өмір салтына деген қажеттілігін және саналы уәждемесін қалыптастыруға ықпал ететін спорттық-сауықтыру бағытындағы бағдарламасы

Мақсаты: білім алушылардың денсаулығын сақтау және нығайту, салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыру.

Міндеттері:

- өз денсаулығына ұқыпты қарауға тәрбиелеу;
- білім алушыларды салауатты өмір салты нормаларына үйрету,
- әр түрлі спорт түрлеріне бейімділік пен ептілікті дамыту;
- моториканы қалыптастыру және жетілдіру.

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының білім бөлімінің «Бауыржан Момышұлы атындағы №45 қазақ классикалық гимназиясы директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары *Сарсембекова Айнур Егетеевнаның тәжірибесінен*

«Мектептің өзін-өзі басқару» жобасының ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Негіздеме: «2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат, Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында «Мектеп / студенттік парламент» білім алушылардың өзін-өзі басқару органдарын дамыту тұжырымдамасы 2021 жыл 15 ақпан № шығ: 1-18-4/566-И.

Басшылыққа алынатын нормативтік құжаттар:

Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, «Білімді ұлт» сапалы білім беру ұлттық жобасы 2021-2025 жылдарға арналған, «Бала құқықтары туралы Конвенция», «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Заңы, «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы» Заңы, ҚР Білім және ғылым министрінің «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері, Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында «Мектеп/студенттік парламент» білім алушылардың өзін-өзі басқару органдарын дамыту тұжырымдамасы 2021 жыл 15 ақпан № шығ: 1-18-4/566-И.

Жобаның мақсаты: Білім алушылардың бойында азаматтық белсенділік, әлеуметтік құзыреттілік, азаматтық жауапкершілік дағдыларын дамыту, әлеуметтік шығармашылыққа қабілетті, өзінің жеке басын, қоғам мен мемлекетті жетілдіру мүддесінде әрекет ете алатын жоғары мәдениетті, гуманистік бағыттағы азаматты тәрбиелеу.

Жоба міндеттері:

- білім алушылардың қабілеттері мен мүдделерін дамыту үшін жағдай жасау, білім беру ұйымын басқаруға қатысуға нақты мүмкіндіктер беру;

- ұжымдық өмір нормаларына, мемлекет заңдарына, адамдарға пайда әкелгісі келетіндігіне, достары мен құрдастарына қиындықтарды жеңуге көмектесуге оң көзқарас қалыптастыру;

- әрбір білім алушыны гимназияның қоғамдық өміріне тарту;

- өзіндік ойлау мен өзіндік сана-сезімді, көшбасшылық мінез-құлық дағдыларын, ұйымдастырушылық білімді, іскерлікті, ұжымдық және басшылық қызмет дағдыларын қалыптастыру.

Жобаның жаңашылдығы:

1) жеке тұлғаның мүдделерін қозғайтын ережелерді, оқу тәртібі мен ішкі тәртіп қағидаларын қарауға мүмкіндіктер беріледі;

2) оқу мен оқудан тыс қызметтің әртүрлі салаларындағы жетістіктері үшін білім алушыларды көтермелеу жүйесін әзірлеуге және іске асыруға қатыса алады;

3) гимназияның оқудан тыс іс-шараларын жоспарлауға, дайындауға, жүргізуге және талдауға тікелей қатысуға мүмкіндігі болады;

Күтілетін нәтижелер

- адал, мейірімді және белсенді тұлғалардың тәрбиелі жас ұрпағы қалыптасады;

- қоғамдық сананы трансформациялау мен жаңғыртуда оқушылардың өзін-өзі басқару органдарының мәртебесі мен рөлі артады;

- білім алушылар қызығушылықтары бойынша жобалық қызметке тартылады;

Мақсатты аудитория: гимназия педагогтары, білім алушылары мен ата-аналар.

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының білім бөлімінің «Бауыржан Момышұлы атындағы №45 қазақ классикалық гимназиясы парламентін сайлауы бойынша дөңгелек үстел әзірлемесі

Өтетін күні: 30 қыркүйек 2022 жыл

Өтетін уақыты: сағат 15.00

Өтетін жері: 45 гимназия рухани жаңғыру кабинеті

Шара барысы:

Ән «Момыштың ұлы Бауыржан»

Жүргізуші: Қайырлы күн, құрметті қонақтар, ұстаздар мен оқушылар! Гимназияда өткен гимназия парламентін сайлау шарасының қорытындысы бойынша дөңгелек үстелге қош келдіңіздер.

Бүгінгі дөңгелек үстелге қатысып отырған қонақтармен таныс болыңыздар:

1. Жамбыл облыстық білім басқармасы басшысының орынбасары Нысанбаев Мұхит Аманқұлұлы

2. Жамбыл облыстық білім басқармасының бөлім басшысы
Дарибаева Гүлзира Лесбайқызы
3. Тараз қаласы білім бөлімінің басшысы Қожамжарова Раушан
Пернешқызы
4. Тараз қаласы білім бөлімінің әдіскері Алиева Горчак Гусейновна

Жүргізуші: 2022 жылдың 12-26 қыркүйек күндері аралығында гимназия парламентіне үміткер оқушылар «Тұлғалық таныстыру» кезеңі бойынша бейнероликтерін әлеуметтік желіге жариялады. Онда 11 оқушы үміткер ретінде өтініш берді. 27 қыркүйек күні комиссия мүшелері үміткерлердің сайлауалды бағдарламалық тезистері мен әлеуметтік бастамаларымен танысты. 28 қыркүйек күні брифинг өткізілді, онда үміткерлерге жағдаятты сұрақтарға жауап берді. «29 қыркүйек – тыныштық күні» деп аталып, агетациялық жұмыстар тоқтатылды. Ал 30 қыркүйекте өткен гимназия парламенті сайлауында 543 сайлаушы өз дауыстарын беріп, оның 3 даусы жарамсыз деп табылып, 540 дауыс жарамды болды. Сайлау нәтижесін жарияламас бұрын, сайлаудың өту барысы туралы бейнероликті назарларыңызға ұсынамыз.

Бейнеролик «Парламент сайлауы: менің таңдауым»

Жүргізуші: Нәтижелермен таныстыруды бастайық! Сайлау нәтижесі бойынша дауыс жинаған үміткерлердің үлесі жарияланды.

Жүргізуші: Өткен оқу жылындағы «Парасат» өзін-өзі басқару ұйымының есебімен таныстыру үшін сөз гимназияның экс Президенті Оразбай Нұрайға беріледі.

Оразбай Нұрай: Қайырлы күн, бүгінгі дөңгелек үстелге қатысушылар, маған 2021 жылдың 3 сәуірінен бүгінгі күнге дейін Президент болу мүмкіндігі берілді. Осы уақыт аралығында гимназияны демократиялық басқаруға жағдай жасауға байланысты мәселелерге ат салысып шығармашыл, бастамашыл, өзі және қоғам үшін пайдалы әрекет ете алатын еркін, жауапты тұлғалар қатарында болғанымды мақтан етемін. Бұл кезең мен үшін өз-өзімді тиімді жүзеге асырған

тамаша тәжірибелік кезең болды. Өз қызметімде «Білекті бірді, білімді мыңды жығар» деген азаматтық ұстанымды ұран ете отырып, гимназияда біршама шаралар атқаруылуына күш салдым. Барлық атқарылған шаралар гимназияның және жеке «Парасат» өзін-өзі басқару ұйымының әлеуметтік желі парақшаларына жарияланып отырды. Ұйымның жылдық жұмысынан хабар беретін қысқа бейнероликті назарларыңызға ұсынамын.

Бейнеролик «Тәжірибе, мүмкіндік, нақты істер алаңы»

Оразбай Нұрай: Осы уақыт аралығында, біз, оқушылар, педагогтермен бірлесіп, ынтымақтаса іс жүргізуді үйрендік, маңызды мәселерді шешуде толық құқылы екенімізді бағамдадық. Сөзімді қорытындылай келе, фракция жетекшілеріне алғыс айта отырып, жаңа Президент пен Парламент құрамының әлеуметтік шығармашылыққа қабілетті, азаматтық, шығармашылық қабілеттері дамыған тұлға ретінде өздерін көрсете алатынына сенімдімін. Жаңа оқу жылында гимназия парламентіне және Президентке сәттілік тілеймін. Ұйымның аманат туын табыстауға рұқсат етіңіздер!

Аманат туын табыстау

Экс-Президент

Елінді таң қалдыршы ұлы істермен,
Қатарына қаймықпай құрышты ерген.
Туды биік көтеріп қалықтатшы,
Қуанта бер қашанда жеңістермен

Президент:

Біз Сіздерден аманат туын қабылдай отырып, бізге артқан сеніміңізді ақтауға, білім мен тәрбиенің барлық салаларынан алда боламыз деп уәде етеміз!

Жүргізуші: Рақмет! Гимназия домбырашылар тобының орындауында «Ерке сылқым» күйін назарларыңызға ұсынамыз!

«Ашық сұрақтар» алаңы

Жүргізуші: Рақмет, келесі сөз биылғы оқу жылының көшбасшысы, гимназия Президенті Бақытжан Согдианаға ұсынылады.

Президент: Саламатсыздар ма, құрметті дөңгелек үстелге қатысушылар! Жастардың, яғни біздің табысты әлеуметтенуіміз және өзімізді өзіміз тиімді жүзеге асыруымыз үшін құрылған гимназия парламенті Президенті ретінде төмендегі жобаларды жүзеге асыруды мақсат етіп отырмыз.

1. «Talant» жарысын ұйымдастыру, бұл жарыс оқушылардың өзіндік шығармашылық қабілеттерімен мүдделерін көрсетуге мүмкіндік береді;

2. Ұлттық құндылықтар негізінде оқушылардың мәдени ортасын қалыптастыру бағытында «Жаңғырған дәстүр» жобасын ұйымдастыру;

3. «45 سینема» жобасын ұйымдастыру, бұл жоба арқылы оқушылардың құқығы, мәдениеті мен жауапкершілік қасиеттерін дамытуды көздейді;

4. «Қызықты бір күн» жобасы, бұл жобада білім алушылар сыныптастарымен өткізген қызықты сәттерінен бейнеролик түсіру керек, бұл сыныптастармен достықты нығайтуға бағытталады;

5. «Дебат», «Еріктілер қозғалысын» жандандыру.

Гимназия парламентімен бірігіп, «бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып», жаңа жобаларды жүзеге асыратын боламыз! Рахмет!

Жүргізуші: Шарамыздың соңында қазақ жүрегінің жырына айналған «Атамекен» әнін бірге орындайық!

Жүргізуші:

Гимназия парламентін сайлау шарасының қорытындысы бойынша ұйымдастырылған дөңгелек үстел өз мәресіне жетті. 5 қазан күні өтетін Гимназия Президентін ұлықтау рәсіміне шақырамыз! Қош-сау болыңыздар!

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі балалар қозғалысын қоғамның әлеуметтік-саяси жағдайлары әсер ететін балалар мен жасөспірімдердің нақты уақыттағы тарихи кеңістігінде пайда болатын әлеуметтік құбылыс ретінде қарастыру қажет. Балалардың қоғамдық ұйымдары мен бірлестіктері балалар қозғалысының ең тұрақты және құрылымдалған бөлігі бұл ерекше әлеуметтік тәрбие институттары.

Қазіргі балалар ұйымдары формасы, құрылымы, үйлестіру дәрежесі, мақсаттары, мазмұны және қызмет бағыттары бойынша әр түрлі. Балалардың қоғамдық ұйымдары көбінесе күрделі құрылым мен құжаттаманы, жарғыны әзірлеуді, басқару органдарының жүйесін құруды көздейді. Бірақ әуесқойлық қызығушылықтар немесе қызығушылық топтары, ойын-сауық қалауы негізінде пайда болатын бейресми ұйымдар да бар.

Балалар қоғамдық ұйымы – балалардың және олардың идеяларымен, сенімдерімен бөлісетін, әлеуметтік маңызы бар қызметке тең қатысатын, жеке және әлеуметтік қажеттіліктер мен қатынастарды іске асыратын, айқын құрылымы, реттеуші қызметі, Жарғыда немесе басқа құрылтай құжатында тіркелген нормалары мен ережелері бар және тіркелген мүшелігі бар балалардың көркемөнерпаздар, өзін-өзі басқаратын ерікті бірлестігі.

Қорытындылай келе, балалар қоғамдық ұйымының маңызды белгісі – бұл шығармашылық сипат және түрлі әлеуметтік рөлдердің арқасында оқушылар әр түрлі басқару қызметіне ене алады. Балалар қоғамдық ұйымының маңызды сипаттамасы – бұл ұйымдардың мүшелері болып табылатын ересектермен диалогтық қарым-қатынасқа негізделген ересектер мен балалардың қарым-қатынасы. Ересектер бірлескен қызметтегі серіктес бола отырып, оқушыларға жаңа әлеуметтік тәжірибені түсінуге, әлеммен өзара әрекеттесудің барабар тәсілдерін жасауға, құндылықтар жүйесінде бағдарлауға көмектеседі. Серіктестік ынтымақтастық және әлеуметтік құнды қарым-қатынастарды құру негізінде құрылады. Осылайша, балалар қоғамдық ұйымдары ерекше әлеуметтік институт ретінде өскелең адамның дүниетанымдық ұстанымдарының негізін қалау бойынша нақты міндеттерді шешеді, бұл бүгінгі өмір кеңістігінде оқушылардың жеке шығармашылық және көшбасшылық әлеуетін жүзеге асыруда, оны жеке мүдделер мен қоғамдық қажеттіліктерге сүйене отырып құруда көрінеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Детское движение: словарь-справочник / ред.-сост. Т.В. Трухачева. – М.; Минск, 1998.
2. Волохов А.В. Социализация ребенка в детских общественных организациях (вопросы теории и методики): монография. – Ярославль, 1999.
3. Детское движение: информационно-методические материалы / ред.-сост. Т.В. Трухачева. – М., 2002. – Вып. 2.
4. Социальные инициативы и детское движение: материалы Рос. науч.-практ. конф. 25-27 нояб. 2000 г. / под ред. Э.А. Мальцевой и др. – Ижевск, 2000.
5. Теория, история, методика детского движения: Информационный бюллетень. – Кострома, 2002. – Вып. 4-6.
6. Кирпичник А.Г. Если цель у детского объединения педагогическая, оно не может быть общественным // Детское движение: инф.-метод. материалы / ред.-сост. Т.В. Трухачева. – М., 2002. – Вып. 2.
7. Социокинетика: лидерство в детском движении: время и ценности / сост. и ред. Т.В. Трухачева, А.Г. Кирпичник. – М.: Сигнал, 2004. – Ч. 2.
8. Құрсабаев. М. Қ «Мектептегі оқушылар ұйымы арқылы ұлттық тәрбие берудің педагогикалық шарттары» // автореферат/ Қарағанды, 2008.
9. Алиева Л. В. Детские общественные объединения в воспитательном пространстве общества.// Педагогика.-2000.-№7.
10. Виктор А. Досуг-важный вопрос // воспитание школьников.-2001.-№5.
11. Методические рекомендации о расширении деятельности детских и молодежных объединений в образовательных учреждениях.// Народное образование.-2000.-№4.
12. Программа Федерации детских организаций «Молодая Россия»// воспитание школьников.-1993.-№1.
13. История организации школьников: от скаутизма до пионеризма // менеджмент в образовании. – 2005. – № 2 (37). - С. 56-63.
14. Оқушылар ұжымының пайда болу генезисі // Бастауыш мектеп. – 2005. – № 7. – Б.18-20 б.
15. <https://bilimger.kz/108933/>
16. <https://zh-shugylasy.kz/zhanalyqtar/audan-tynysy/o-ushylar-zhas-lan-zh-ne-zhas-yrany-jymdaryny-ataryna-abyldandy.html>
17. Мектептегі оқушылар ұйымының тәрбиелік моделі // Білім беру жүйесіндегі этнопедагогика. – 2005. – №6. – Б. 62-64.
18. Оқушылар ұйымында ұлттық тәлім-тәрбие жүйесін кешенді пайдаланудың жолдары // «Хабаршы» – 2005 . – № 4/1. – Б. 34-45.

ҚОСЫМША

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының білім бөлімінің «Бауыржан Момышұлы атындағы №45 қазақ классикалық гимназиясы директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары *Сарсембекова Айнур Егетаявнаның тәжірибесінен*

Балалар қозғалысының «Зерде» бағыты бойынша 1-4 сынып білім алушыларына арналған «Оқуға құштар мектеп - оқуға құштар ұлт» жобасының тұжырымдамасы

Аталған жоба гимназияда мемлекет басшысы Қасым – Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың 2020 жылғы 21 қазандағы IV Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің отырысында берген тапсырмасы «Оқуға құштар мектеп – оқуға құштар ұлт» жобасы негізінде ұйымдастырылады.

Жобаның мақсаты:

оқу мәртебесін, оқу белсенділігі және оқу сапасын арттыру, балалар мен жастардың мәдени және оқу құзыреттілігін дамыту, сондай – ақ жас ұрпақ бойында жоғары азаматтық және рухани – адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру, отбасылық кітап оқу дәстүрін арттыру.

Міндеттері:

- Гимназия оқушыларының кітап оқу белсенділігін дамыту;
- Гимназия оқушыларының оқырман белсенділігі және оқырман біліктілігін дамытуға бағытталған өзара байланысты жоба жүйесін қалыптастыру;
- Жас ұрпақтың өскелең талабын қанағаттандыруда, рухани байлығын, жалпы ой-өрісін дамытуда, жоғары эстетикалық талап-талғамын қалыптастыруда ең үлкен де ұлы тәрбие құралы – кітап екенін түсіндіру;
- Оқушылардың оқырмандық мәдени тәрбиесін, көркем әдебиетке, кітапқа деген қызығушылығын дамыту.

Күтілетін нәтиже:

- Гимназия білім алушыларының оқырман белсенділігі және оқырман біліктілігін дамытуға бағытталған жоба жүйесі қалыптасады;
- Отбасылық кітап оқу дәстүрі жаңғыртылады.
- Білім алушылардың оқырмандық мәдени тәрбиесі, көркем әдебиетке, кітапқа деген қызығушылығы дамиды.
- Жас ұрпақтың өскелең талабын қанағаттандыруда, рухани байлығын, жалпы ой-өрісін дамытуда, жоғары эстетикалық талап-талғамын қалыптастыруда ең үлкен де ұлы тәрбие құралы кітап екенін түсінеді.

1-сынып білім алушылары «Әжемнің ертегісі» кітабынан өздеріне ұнаған ертегіні оқып, түсініп, нәтижесінде 2-3 минуттық қойылым дайындайды.

2-сынып білім алушылары «Жануарлар туралы ертегілер» кітабынан: «Тапқыр қоян», «Ит мен мысық неге араз?», «Құмырсқа», «Екі қаз, бір бақа», «Қасқыр мен лақтар», «Өтеш пен тоты», «Бөдененің құйрығы неге қысқа?»,

«Үш аю», «Ақылды лақ», «Арыстан мен адам» ертегілерін оқып, біріне 3-4 минуттық қойылым дайындайды.

3-сынып білім алушылары «Қазақ ертегілері» кітабынан: «Кедейдің үш ұлы», «Бай мен жарлы», «Түлкі, тасбақа және кене», «Кім күшті?», «Тазша бала», «Тұлпар», «Бай мен бақташы», «Қарттың ұлына өсиеті», «Батыл есек», «Сараң молда» ертегілерін оқып, бір ертегіден 3-4 минуттық үзінді көрсетеді.

4-сынып білім алушылары Ыбырай Алтынсариннің «Оқу түбі – тоқу» кітабын түгел оқып, ата-анасымен бірге дөңгелек үстелде 3 минуттық слайд – презентация жасап, қорғайды, басымдылық оқушыда болуы керек.

Ескерту: 2,3,4-сынып оқитын барлық оқушыдан берілген ертегілер, шығармалар мазмұны бойынша 10 сұрақтан тұратын тест алынатын болады.

№	Іс-шараның атауы	Формасы	Өтілу күні, орны, уақыты	Қатысатын сыныптар	Жауапты
1	«Әжемнің ертегілері»	Ертегіден қойылым	11.10.2022ж.	1-сыныптар	Сынып жетекшілер кітапхана
2	«Жануарлар туралы ертегілер»	Ертегіден қойылым	12.10.2022ж	2-сыныптар	Сынып жетекшілер кітапхана
3	«Қазақ ертегілері»	Ертегіден үзінді көрсету	13.10.2022ж	3-сыныптар	Сынып жетекшілер кітапхана
4	«Бір отбасы - бір кітап» Ы.Алтынсарин «Оқу түбі –тоқу»	«Ата-анаммен бірге кітап оқимын» дөңгелек үстел	14.10.2022ж	4-сыныптар	Сынып жетекшілер кітапхана

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының білім бөлімінің №6 мектеп-гимназия «Болашақ» Өзін-өзі басқару ұйымы

«Мектеп парламент»
білім алушылардың өзін-
өзі басқару ұйымдарын
дамыту

№6 мектеп-гимназия
«Болашақ» ӨӨБҰ

Парламенттің мақсаты:

Білім алушылардың бойында азаматтық белсенділік, әлеуметтік құзыреттілік, азаматтық жауапкершілік дағдыларын дамыту, әлеуметтік шығармашылыққа қабілетті, өзінің жеке басын, қоғам мен мемлекетті жетілдіру мүддесінде әрекет ете алатын жоғары мәдениетті, гуманистік бағыттағы азаматты тәрбиелеу.

Парламенттің міндеттері:

- білім алушылардың қабілеттері мен мүдделерін, мектепте бірыңғай құқықтық кеңістікті дамыту үшін жағдай жасау, білім беру ұйымын басқаруға қатысуға нақты мүмкіндік беру;
- ұжымдық өмір нормаларына, мемлекет заңдарына, адамдарға пайда әкелгісі келетіндігіне, достары мен құрдастарына қиындықтарды жеңуге көмектесуге оң көзқарас қалыптастыру;
- әрбір білім алушыны білім беру ұйымының қоғамдық өміріне тарту;
- өзіндік ойлау мен өзіндік сана-сезімді, көшбасшылық мінез-құлық дағдыларын, ұйымдастырушылық білімді, іскерлікті, ұжымдық және басшылық қызмет дағдыларын дамыту.

Парламент қағидаттары:

Парламент өзара көмек және сенім, дамуға ұмтылу, барлық оқушылардың тең құқылығы, шешімдер қабылдаудың ұжымдылығы, оқушылардың құқықтары мен мүдделерінің басымдығы, әрбір жеке тұлғаға қатысты ізгілік, ашықтық, еріктілік, адалдық және серіктестерді құрметтеу қағидаттарына негізделеді.

- Парламенттің мектептегі қызметін директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары үйлестіреді
- Парламент көшбасшысы сайлауда білім алушылар мен білім беру ұйымының педагогтері сайлайтын президент болып табылады, парламент Президенті қажет болған жағдайда білім беру ұйымының түрлі алқалы отырыстарына қатыса алады
- Білім беру ұйымының әр сыныбында, әр тобында барлық 8 фракцияға депутаттар сайланады, мектеп оқушылары сол парламент депутаттары бола алады

Фракция мүшелері

Құқық
және
тәртіп
фракциясы

Ақпарат
фракциясы

Спорт және
салауатты
өмір салты
фракциясы

Өзін-өзі
тану және
бақыт
фракциясы

Қамқорлық
фракциясы

Мәдениет
және
өнер
фракциясы

Дебат
қозғалысының
фракциясы

Экология
және
еңбек
фракциясы

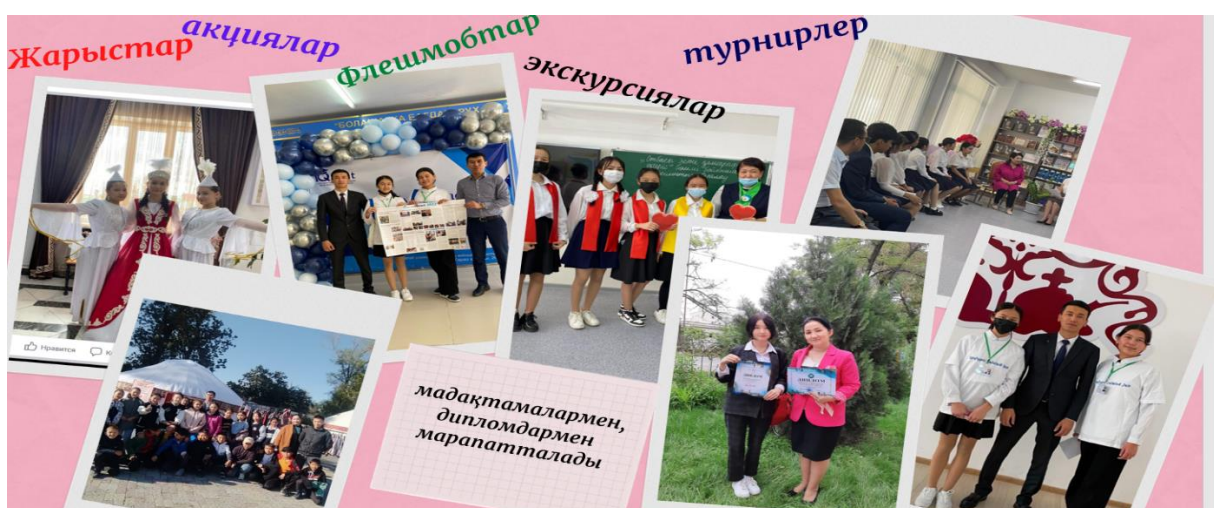
Парламенттің
жобалық
қызметінің
бағыттары

Жобалық кеңсе

Кеңседе ұйымдастырылады:

- жыл бойы парламент фракцияларының жобалық қызметі;
- мектеп Президентін сайлау, өзін-өзі басқару күндерін ұйымдастыру;
- алқалы органдардың жұмысына қатысуды үйлестіреді;

Күтілетін нәтиже:

- адал, мейірімді және белсенді тұлғалардың қалыптасуы;
- шығармашыл, бастамашыл, өзі және қоғам үшін пайдалы әрекет ете алатын еркін, жауапты, мәдениетті адамның қалыптасуы;

"Кім болғым келеді ?"

Президент

Министр

Депутат

–Көшбасшылықтың басты қасиеттері
(постер қорғау)

–Өзін-өзі басқару ұйымының
құндылықтары мен
міндеттері туралы сұхбат
телебағдарлама
түрінде(рөлдік ойын)

–Бүгінгі мектеп Парламенті
қандай болу керек ?

«Мектеп Парламенті» мүшелері–
кемел келешектің көшбасшылары»

Мазмұны

Кіріспе.....	3
1 «Балалар қозғалысы» ұғымы: ұйымдардың мәні, мақсаттары, міндеттері.....	4
2 Орта білім беру ұйымдарында балалар қозғалыстарын ұйымдастыру мен үйлестірудің әлемдік тәжірибесі.....	9
3 Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында «балалар қозғалыстарын» («Мектептің өзін-өзі басқаруы», «Жас қыран», «Жас ұлан» жобасы) ұйымдастыру және үйлестіру бойынша әдістемелік ұсынымдар.....	18
Қорытынды.....	37
Пайдаланған әдебиеттер тізімі.....	38
Қосымша.....	39

«Орта білім беру ұйымдарында «Балалар қозғалысы» («Мектептің өзін-өзі басқару» жобасы, «Жас қыран», «Жас ұлан») қызметін ұйымдастыру және үйлестіру» Әдістемелік ұсынымдар

Басуға 24.11.2022. ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.

Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.

Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 5.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел даңғылы, 8, «Алтын Орда»
БО, 15-қабат